

Hra jako jedna z možností výtvarné tvorby dětí v mateřské škole

Lenka Jiřiková

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka Jiřikovská**
Osobní číslo: **H12393**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Hra jako jedna z možností výtvarné tvorby dětí v mateřské škole.**

Zásady pro vypracování:

**Zpracování rešerše týkající se struktury a hierarchie výtvarných her v mateřské škole.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rozvoje výtvarné tvorby v mateřské škole.**

Vytvoření souboru výtvarných her pro práci s dětmi v mateřské škole.

Evaluace souboru výtvarných her pro práci s dětmi v mateřské škole.

Zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 130 s. ISBN 978-80-7367-323-9.

HAZUKOVÁ, Helena. Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání. Dotisk 1. vyd. Praha: Raabe, 2011, 160 s. ISBN 978-80-87553-30-5.

HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. Didaktika výtvarné výchovy. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, 129 s. ISBN 80-729-0237-7.

SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. Tvorba jako způsob poznávání. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-2462335-1.

VONDROVÁ, Petra. Výtvarné techniky pro děti: hry a výtvarné činnosti pro děti ve věku od 4 do 9 let. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 156 s. ISBN 80-717-8583-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Krajcarová, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **22. ledna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 22. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 13. 2. 2015 .....

.....
Jiřkovská Lenka

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je popsat hru jako jednu z možností výtvarné tvorby dětí v mateřské škole. Práce se skládá ze dvou hlavních částí, a to teoretické a praktické části.

Teoretická část je zaměřena na význam hry v předškolním věku, její propojení s výtvarnou tvorbou a na ukotvení výtvarné výchovy v RVP PV.

Teoretická východiska byla podkladem pro navržení souboru výtvarných her, který byl podrobně popsán v praktické části práce. Je zde také popsána realizace a následná evaluace souboru výtvarných her.

Klíčová slova: dětská hra, výtvarná tvorba, výtvarná výchova, dětská kresba

ABSTRACT

The aim of this thesis is to describe the game as a one form of children art creation in kindergarten. The work consists of two main parts, theoretical and practical parts.

The theoretical part is focused on the importance of play in preschool, its connection with artistic creation and anchoring of art education in RVP PV.

Theoretical background was the basis for the proposed set of art games, which was described in detail in the practical part. It also describes the implementation and subsequent evaluation file art games.

Keywords: children's game, art work, art education, children's drawing

Touto cestou bych chtěla velmi poděkovat paní Mgr. Janě Krajcarové, Ph.D. za odborné vedení, konzultace, cenné rady, také za ochotu a podnětné poznámky a připomínky k práci.

„Hra je radost. Učení při hře jest radostné učení.“

(Jan Amos Komenský)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 HRA V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU.....	11
1.1 VÝZNAM HRY V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	12
1.2 HRA V SYSTÉMU PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	13
2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	15
2.1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE Z OBLASTI VÝTVARNÉ VÝCHOVY	15
2.2 TECHNIKY POUŽÍVANÉ VE VÝTVARNÉ TVORBĚ	16
2.3 DĚTSKÝ VÝTVARNÝ PROJEV	18
2.4 VÝTVARNÁ HRA JAKO JEDNA Z MOŽNOSTÍ VÝTVARNÉ TVORBY.....	19
3 UKOTVENÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY V RVP PV.....	22
3.1 DÍTĚ A JEHO TĚLO	23
3.2 DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA	24
3.3 DÍTĚ A TEN DRUHÝ	26
3.4 DÍTĚ A SPOLEČNOST	26
3.5 DÍTĚ A SVĚT	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
4 POPIS PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	29
4.1 CÍL PRÁCE	29
4.2 VÝBĚR A CHARAKTERISTIKA DĚTÍ	29
4.3 MOTIVACE K VÝTVARNÝM HRÁM.....	30
4.4 SOUBOR VÝTVARNÝCH HER.....	31
4.4.1 Roztíráme kapky barev.....	31
4.4.2 Lepíme papírovou pásku na obrázek.....	39
4.4.3 Obtiskujeme nit a bavlnku	46
4.4.4 Sypeme barevný písek.....	53
4.4.5 Malujeme barevnými ledovými kostkami.....	60
5 ZÁVĚREČNÁ REFLEXE SOUBORU HER	67
6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI MŠ.....	68
ZÁVĚR	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	70
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	72
SEZNAM OBRÁZKŮ	73

ÚVOD

Hra je nedílnou součástí života každého dítěte. V současné době je všeobecně uznávaná jako hlavní činnost dítěte a dětem je také přiznáváno právo na ni. Díky hře se děti učí novým věcem a zdokonalují se ve spoustě oblastí. Především se rozvíjí jemná a hrubá motorika, vyvíjí se poznávací procesy, jako třeba vnímání, paměť, pozornost, představivost a myšlení.

Zvolené téma jsem si vybrala záměrně, protože jsem chtěla dětem ukázat, že při výtvarné tvorbě může jít jen o průběh a nemusí záležet pouze na výsledku. V současné době se v mateřských školách klade důraz spíše na výsledek procesu tvorby. Pro děti je však důležité, aby poznaly vlastnosti barev, jejich krycí schopnosti a možnosti nanášení a rozťírání.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část se v první kapitole zabývá hrou v předškolním věku, jejím významem, ale i postavením hry v systému předškolního vzdělávání. Ve druhé kapitole je popsána výtvarná výchova v předškolním věku. Také je zde uvedena základní terminologie z oblasti výtvarné výchovy, důležitost dětského výtvarného projevu a v neposlední řadě i vysvětlení pojmu výtvarná hra. Třetí kapitola je zaměřena na ukotvení výtvarné výchovy v RVP PV.

V praktické části je navržen soubor výtvarných her určený k realizaci v mateřské škole. V úvodu praktické části, kde je tento soubor výtvarných her popsán, je zde uvedeno, pro koho jsou výtvarné hry určeny. Také je rozebráno, jaké má tento soubor výtvarných her cíle a jaké kompetence prostřednictvím něj děti získají. Následně je zde popsána reflexe paní učitelky i autorky práce. Závěr praktické části je zaměřen na doporučení pro praxi mateřských škol.

Jedním z hlavních cílů práce bylo vymezit terminologii v oblasti hry a výtvarné výchovy v předškolním věku. Dále vytvořit, implementovat a následně evaluovat soubor výtvarných her, který lze realizovat v podmínkách mateřské školy. Dalším z cílů práce bylo vytvořit doporučení pro praxi mateřských škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HRA V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Hra je všudypřítomnou činností dětí v předškolním období. Je tedy považována za základní prostředek rozvoje osobnosti dítěte, proto je využívána jako hlavní metoda vzdělávání. Ve vzdělávání dochází v kontextu individualizace k proměně role učitelky a její práce s dětmi předškolního věku. Důraz je kladen na pochopení významu hry jako prostředku seberozvoje dítěte, z čehož vychází i zaměření činností učitelky, které v souvislosti s hrou dětí pravidelně vykonává (Suchánková, 2014, s. 71).

Předškolní věk je chápán jako období od 3 do 6 let, kdy dítě vstupuje do školy. V širokém pojetí označují Langmeier a Krejčířová předškolní věk jako období od narození až po povinnou školní docházku. Toto označení předškolního věku je nahrazeno v užším slova smyslu, tedy věkovou hranicí 3-6 let (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 87).

V tomto období se také rozvíjí motorika a to hrubá i jemná. Tu je možné rozvíjet i pomocí hry, se kterou se dítě setkává každý den. Velmi intenzivně se vyvíjí poznávací procesy, především vnímání, paměť, pozornost, představivost a myšlení. U vnímání to je například barevné vidění, kdy dítě začíná rozlišovat doplňkové barvy (ružová, fialová, oranžová). Na začátku předškolního období je pozornost ještě nestálá a přelétavá, s postupujícím věkem se však dítě lépe a déle soustředí, vytváří se tak počátky úmyslné pozornosti. Stálost a úmyslnost pozornosti nezávisí na pozornosti, ale také na druhu činnosti i na zvláštностech temperamentu. Představivost obohacuje rozvoj vnímání a intenzivně se rozvíjejí fantazijní představy. Pomocí nich dítě vysvětluje realitu, čímž vznikají neopakovatelné originální reakce (Šimíčková-Čížková, 2008, s. 68-69).

Významné pokroky dětí jsou i v oblasti poznávání, kdy se zdokonaluje nejen jejich smyslové vnímání, ale i jejich myšlení dosahuje stále vyšší úrovně. Možné je to zejména proto, že je dítě postupně schopné vytvářet představy, osvojit si řeč, vytvářet symboly různých objektů, případně užívat i jiné prostředky k označování reality - např. malba, kresba, výtvary z různých materiálů (Mišurcová, Severová, 1997, s. 13).

V současné době je dětská hra všeobecně uznávaná jako hlavní činnost dítěte. Dětem je přiznáváno právo na ni. Toto právo je ukotveno i v Deklaraci o právech dítěte, v ČR přijaté v roce 1991. Ve vyspělejších společnostech se lidé snaží dětem zajistit co nejlepší podmínky pro hru. Díky tomuto pozitivnímu postoji ke hře je výsledkem poměrně dlouhodobý vývoj hodnocení her (Horká, Syslová, 2011, s. 51).

1.1 Význam hry v předškolním věku

„Hra je základní aktivitou dětské seberealizace.“ (Koťátková, 2005, s. 14)

Mezi činnostmi člověka je hra činností specifickou, jelikož se vyznačuje určitými znaky a vlastnostmi, které ji od jiných činností mohou odlišovat. Obecně je možno říct, že čím více se v činnosti objevují tyto znaky, tím více tuto činnost můžeme označit jako hru (Suchánková, 2014, s. 10).

„Základní znaky (požadavky), které hru dělají hrou, uvedl již v 17. století Komenský (1964). Za součást každé hry považoval pohyb, vlastní rozhodnutí, družnost, závodění, řád, lehkost provozování hry a příjemný cíl, tj. duševní uvolnění.“

(Komenský, 1964 in Suchánková, 2014, s. 10)

V současné době můžeme mezi znaky hry zařadit: *„spontánnost, zaujetí, radost, tvořivost, fantazie, opakování a přijetí role.“*

(Koťátková, 2005, s. 17)

V socializačním procesu dítěte plní hra významnou úlohu. Pokud bychom chtěli jednotně označit celé období předškolního věku, mohli bychom mluvit nejspíše o období hry, jelikož se hra stává hlavní činností dítěte. Hra předškolního dítěte se liší od hry kojenců a batolat především tím, že je rozvinutější, není omezena pouze na cvičení funkcí vlastního těla a na prozkoumávání vlastností předmětů, je zaměřena na vytvoření něčeho nového (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 100).

Hra vzniká z vnitřní potřeby a velmi významně působí na život dítěte, ať už v oblasti kognitivní, tak i v oblasti sociální. Radost z činnosti je silným spouštěcím mechanismem pro hru a to v tom rozsahu a formě, ve které se svojí úrovní zralosti dítě nachází. Dítě hru činí, protože ho to zajímá, těší a chce prozkoumat něco konkrétního. Nerealizuje ji však vědomě proto, aby se něco naučilo nebo si vyzkoušelo určité role. Teprve následně získává zkušenosti a prostřednictvím hry se něco učí (Koťátková, 2005, s. 19).

V období předškolního věku převládá spíše volná hra, která je pro dítě nezbytná. Dítěti dovoluje naplňovat jeho potřeby, vědomosti, zkušenosti, dovednosti, zájmy a individuální tempo, dětské vztahy a vzájemnost, která má nenahraditelnou hodnotu pro sociální učení (Koťátková, 2005, s. 16).

Koťátková volnou hru popisuje jako:

„Činnost, při které si dítě samo volí námět, záměr a chce spontánně cosi prozkoumávat, zkoušet, ověřovat, vytvářet. Volí k tomu podle dohody s dětským partnerem hračky, zástupné nebo doplňkové předměty, místo ke hře a jeho úpravu, role a způsob jejich ztvárnění, možnosti a podmínky pro souhru s druhým.“

(Koťátková, 2005, s. 16-17)

1.2 Hra v systému předškolního vzdělávání

Významnou součástí života dítěte předškolního věku tvoří předškolní vzdělávání. V mateřské škole dítě často tráví až devět hodin času denně, což je téměř dvakrát více, než činí bdělý čas, který dítě stráví s rodinou. Rodinnou výchovu tak doplňuje předškolní vzdělávání a tím se významně podílí na rozvoji osobnosti dítěte. Individualizace a individuální přístup ke každému dítěti hraje významnou roli v procesu výchovy a vzdělávání (Suchánková, 2014, s. 71).

Současné předškolní vzdělávání vychází z osobnostně orientovaného pojetí výchovy, klade důraz na jedinečnost dítěte, usiluje tak o maximální rozvoj dětí se zřetelem k jejich věkovým a individuálním zvláštnostem. Individualizace se stává významným prostředkem výchovy a vzdělávání, je to také základní princip vzdělávací i sociální politiky, jejichž snahou je zapojit každého člověka bez rozdílu úspěšně do dění ve společnosti (Suchánková, 2014, s. 71).

„Obecně lze říci, že hra rozvíjí osobnost dítěte tím více, čím více odpovídá její obsah vlohám a dispozicím dítěte. Zároveň se dá předpokládat, že onen dispoziční předpoklad her děti ještě více ke hře motivuje.“

(Horká, Syslová, 2011, s. 51)

Můžeme rozlišit hry motivované specifickými potřebami vývoje, které plní funkci učení, a hry, které s učením nesouvisí. Tyto hry plní v životě dítěte či dospělého jiné funkce a jsou motivovány různými jinými potřebami. Vyznačují se například tendencí ke stereotypnímu opakování námětů. To souvisí s problémy v některé z oblastí života dítěte, které se dále promítají do jeho her. Tím je možné dětské hry využívat jako diagnostické a psychoterapeutické techniky (Horká, Syslová, 2011, s. 55).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) uvádí dva typy činností – spontánní a řízené. Ne všechny spontánní činnosti jsou však hrou. Jde ještě o spontánní činnosti, jakými je např. jedení, pití, odpočívání, používání toalety atd. (Horká, Syslová, 2011, s. 57).

RVP PV požaduje: *„Využívat přirozeného toku dětských myšlenek a spontánních nápadů a poskytovat dítěti dostatek prostoru pro spontánní aktivity a jeho vlastní plány. Učební aktivity by proto měly probíhat především formou nezávazné dětské hry, kterou se dítě zabývá na základě svého zájmu a vlastní volby.“*

(RVP PV, 2004, s. 6)

Již Fröbel byl přesvědčen, že učení malých dětí musí být založeno na přirozených aktivitách dítěte, jako je například hra. Maria Montessori vyvinula vlastní aktivity, pomocí kterých se děti učily, ať už objevováním, nebo za pomoci didaktických materiálů pro rozvoj jejich pozorovací schopnosti zapojením pěti smyslů. Výtvarné hry byly zapojeny do Montessori osnov. Pro Marii Montessori nebyla užitečnost v kresbě či ve hře samotné, ale důležité bylo poznání dětí, které získaly prostřednictvím procesu umělecké tvorby, nebo při hraní her. John Dewey bojoval za širší přístup k výtvarné výchově, jakožto součást jeho přesvědčení, že člověk se učí nejlépe tím, že dělá (Patton, 2014, s. 12-13).

S hrou nesporně souvisí i výtvarná výchova. Dítě se prostřednictvím výtvarné tvorby vyjadřuje a také učí spoustu věcí. Díky výtvarné hře se dítě seznamuje s novými výtvarnými technikami, výtvarnými pomůckami i materiály. V předškolním období převládá touha po objevování nových věcí, což je dětem poskytnuto dostatečně během výtvarných her. To vše je popsáno v následující kapitole.

2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Nedílnou součástí výchovně vzdělávací práce s dětmi předškolního věku je výtvarná výchova. Kapitola 2 přináší ucelený přehled výtvarné výchovy, který na začátku popisuje základní terminologii této oblasti, techniky používané ve výtvarné tvorbě, důležitost dětského výtvarného projevu a v závěru kapitoly jsou uvedeny podoby výtvarné tvorby, kde je vysvětlen i pojem „výtvarná hra“.

2.1 Základní terminologie z oblasti výtvarné výchovy

Termín **Výtvarná výchova** tradičně označuje ve všeobecném vzdělávání předmět na základní škole povinný, povinně volitelný pak na gymnáziu. Tomuto označení se vyhýbá RVP PV z důvodu upřednostňování integrovaného vzdělávacího působení. V mateřské škole je to proces záměrného působení na dítě speciálními prostředky, které plní své obecné vzdělávací i speciální funkce. Tento proces má také své cíle, obsahy, učivo, prostředky i systém, který se projevuje v plánu. Proto je jasné, že jednotlivá výtvarná činnost tyto požadavky nemůže naplnit (Hazuková, 2011).

Výtvarná výchova je uskutečňována prostřednictvím **výtvarných činností**. Ty jsou zároveň součástí jejího obsahu, ale i jejím prostředkem. Tato činnost, která se v situacích všeobecného vzdělávání označuje jako výtvarná činnost, je vlastně činnost s výtvarnými prostředky. (Hazuková, 2011, s. 33)

V dnešním světě je **tvořivost** jedna z nejdůležitějších schopností pro lepší prosazení v životě. Mnoho odborníků se shoduje v tom, že tvořivost je schopnost vytvářet nové, neobvyklé a originální způsoby řešení. Tvořivostí disponuje každý, i když její míra není neměnná. Lze ji rozvíjet a trénovat cílenými úkoly. Tyto úlohy mají pro děti předškolního věku zvláštní význam, jelikož se osobnost dítěte teprve vytváří a je třeba při tom pomáhat. (Fichnová, Szobiová, 2007, s. 5)

Při výtvarné tvorbě je také důležitá **motivace**. Dle Hazukové je motivace vše, co může učitelka záměrně připravit a využít, pro vzbuzení dětské potřeby zúčastnit se nabízených činností. Přesto však nelze očekávat bezprostřední a viditelnou odezvu během činnosti. Motivující aspekt ve výtvarné výchově však může představovat nejen výtvarný úkol či námět, ale také použitá výtvarná technika, materiál, metoda nebo použitá organizační forma. (Hazuková, 2011, s. 60-63)

Námět výtvarné činnosti je dalším významným prostředkem konkretizace cílů výtvarné výchovy v předem stanoveném výtvarném úkolu. Zpracování výtvarného námětu vychází z vlastních prožitků, zkušeností a představ dětí o skutečnosti a jejich fantazijních přeměnách. Především je však zpracování výtvarného námětu individuální. (Hazuková, 2011, s. 61-62).

Na realizaci všech druhů výtvarných činností se podílejí společně **výtvarné i didaktické prostředky**. Soulad mezi nimi umožňuje osvojení učiva výtvarné výchovy a také směřování ke stanoveným vzdělávacím cílům. Jako výtvarné prostředky autorka označuje soubor všech speciálních materiálních i nemateriálních prostředků, s nimiž pracujeme při výtvarné tvorbě. Jako didaktické prostředky nazvala všechny další prostředky, které učitelce umožňují obecně pedagogické rozhodování ve vzájemném působení učitelka-děti (Hazuková, 2011, s. 38-39).

Prostřednictvím **výtvarné techniky** jsou uskutečňovány viditelné a hmatatelné výsledky výtvarných činností. Výtvarné techniky patří k výtvarným prostředkům a to konkrétně k realizačním prostředkům. S technikami souvisí i výtvarné instrumenty (nástroje), materiály a také určité technické dovednosti (Hazuková, 2011, s. 49).

2.2 Techniky používané ve výtvarné tvorbě

Jak učitelky, tak i děti většinou projeví zájem o každou novou výtvarnou techniku i nový výtvarný materiál, které je možné ve výtvarné činnosti použít. Děti se s prostředky výtvarného vyjádření mohou seznámit například při své vlastní tvorbě, v níž si osvojují také nezbytné technické dovednosti. (Hazuková, 2011, s. 48).

Hazuková se domnívá, že pro dětské aktivity je nezbytné postupné osvojení základních technik plošné i prostorové tvorby. Sem můžeme zařadit kresbu, malbu, modelování, plošné a prostorové konstruování. Dále je důležité osvojení si bezpečného zacházení s instrumenty a materiály s nimi spojenými. Zde je možné spatřit těžiště materiálně-technické výbavy dětí pro všechny druhy výtvarné činnosti (Hazuková, 2011, s. 50).

V předškolním věku je tedy důležité, aby si děti osvojily některé z výtvarných technik. Vondrová ve své knize popisuje hned několik výtvarných technik. Uvádí zde kresbu a kreslení, malbu a malování, akční malbu, prostorovou tvorbu a modelování, netradiční výtvarné techniky a neobvyklý materiál, pop-art a akční tvorbu kam řadí land-art a body-art. Jako

první autorka popisuje kresbu a kreslení, přičemž popisuje kresbu jako výtvarnou techniku založenou na lineárním vyjádření. Ke kreslení je možné využívat tužky, pastelky, voskovky, olejové pastely, ale i rudku, uhel, barevné tuše i přírodní materiály jako tráva, hlína, kamínky apod. (Vondrová, 2001, s. 15).

Při malbě barvami se rozvíjí fantazie, barevné citění a vkus dítěte, především však může dítě s barvami experimentovat. Pro malbu je možné využít různé druhy barev, např. temperové, vodové, anilinové, latexové. Je možné také využít různých rozmanitých nástrojů jako třeba houbičky na nádobí, prsty, gázový tampon apod. Při akční malbě se využívá výtvarná technika „dripping“, jejíž podstatou je rozstříkávání či lití barvy na připravený podklad přímo z plechovky (Vondrová, 2001, s. 25-37).

Prostorová tvorba a modelování jsou vhodné k rozvoji prostorové představivosti a k rozvoji hmatové dovednosti. Můžeme zde zařadit prostorová díla z papíru, papírových roliček, látek, vlny, knoflíků, umělohmotných či dřevěných kroužků, dřevěných klád nebo z moduritu. Koláž, muchláž a frotáž jsou techniky zařazené do netradičních výtvarných technik. I tyto techniky jsou zaměřené na experimentování s rozmanitými materiály (Vondrová, 2011, s. 43-55).

Pop-art je zkratka pro pojem populární umění. Tématem tohoto umění je současný všední svět. Pro akční tvorbu je typická akce, kdy je třeba výtvarnou práci prožívat, soustředit se na její průběh, ne na konečnou podobu díla. Autorka k akční tvorbě přiřazuje i land-art či body-art. Land-art představuje tzv. zemní umění a body-art tělové umění (Vondrová, 2011, s. 63-81).

U všech výtvarných technik je důležité se nejdříve seznámit a hrát si s materiály a nástroji, než se děti pustí do výtvarné tvorby (Vondrová, 2001, s. 43).

Každý autor uvádí jiné řazení výtvarných technik. Například Kohlová je řadí do čtyř kapitol a to: kreslení a dekorace (pastel, křída, tužka, pero), malování a tisk (tempera, akrylové a vodové barvy, inkoust), koláže a skládačky (vystřihování a lepení, mozaika, tkaní, šití), tvarování a vytváření plastik (hlína, těsto, drát, dřevo, sádra) (Kohlová, 2006, s. 14).

Podobně popisuje výtvarné techniky i Svobodová, přičemž do výtvarných technik zařazuje kresbu, malbu, otisky, pokusy, hry s prostorem, výtvarné projekty a další (Svobodová, 1998, s. 3).

2.3 Dětský výtvarný projev

Dětská kresba představuje originální výpověď o dítěti, především o jeho psychickém světě. Pomocí výtvarného projevu můžeme lépe poznat schopnosti dítěte, jeho případné problémy a dále nám také výtvarný projev umožní seznámit se s tím, jak děti vidí svět, jak se vyrovnávají se svým okolím a jak na něj reagují (Šimíčková-Čížková, 2008, s. 76).

Z psychologického hlediska není významný pouze produkt, ale celý proces kresby (např. jak dítě kreslí, jak sedí, jak drží tužku atd.), nesmíme však zapomenout na výpověď dítěte, která nám může mnohé objasnit. Dítě má také potřebu komunikovat a pomocí kresby tuto potřebu může uspokojit. Často se kresba používá jako prostředek k navázání kladného kontaktu dítěte s dospělým. V arteterapii se kresba používá jako léčebný prostředek, kde však nejde o dokonalé dokončené dílo, ale o vyjádření pocitů (Šimíčková-Čížková, 2008, s. 76).

„Kreslení, zatím třeba jen čárání, je pro dítě hrou; přece se však liší od jiných her už od samého začátku: výsledkem je tu relativně „trvalý“ produkt – čára, barevná skvrna - vyzývající k další hře, která může být čím dál tím víc komplikovaná, může se změnit z pouhého vytváření stopy v zobrazení známých věcí a v tomto případě už vlastně přestane být hrou a stává se vážným pokusem o uplatnění vlastních schopností dítěte.“

(Uždil, 2002, s. 16)

Za jednu z domněnek můžeme považovat, že dětská kresba je pro dítě obrázková řeč, pomocí níž dítě vypráví o dojmech, jimiž je přeplněno a které ho v jistém smyslu zatěžují. Jindy můžeme slyšet, že smysl kresby spočívá ve zpředmětnění vlastního já, avšak mimo oblast vlastní psychiky. Dle jiných názorů je základem kreslení potřeba napodobit. Tyto představy o smyslu výtvarné činnosti uzavírají v sobě jen část pravdy. Začátky kreslení (podobně jako počátky mluvy) souvisí s vývojem dítěte a že se jimi hlásí vše zdravé a přirozené, co v člověku je. Pro děti je čmárání příjemnou zkušeností a nám tak nezbyvá, než jim dát dost příležitostí k práci, které je baví a o niž víme, že budou čím dál tím víc přispívat k rozvoji jejich psychiky (Uždil, 2002, s. 16).

Děti by se také neměly bát experimentovat při výtvarné tvorbě. Měly by se naučit používat barvy, zjišťovat jejich vlastnosti a krycí schopnosti. Především by měly děti vědět, že jde o jakýsi způsob hry, při kterém se mohou vyjádřit pomocí barev a různých výtvarných materiálů a pomůcek.

2.4 Výtvarná hra jako jedna z možností výtvarné tvorby

Výtvarné činnosti vykazují odlišnou podobu výtvarné tvorby. Hazuková dále diferencuje podobu výtvarné tvorby následovně:

- **Explorační tvorba:** (též „objevovací“, „zkoumající“) je pro předškolní vzdělávání nejefektivnější činnost, která zprostředkovává dětem poznatky o výtvarných prostředcích, dovednost s prostředky zacházet a také praktické zkušenosti, které pak děti mohou využít při výtvarných činnostech. Patří sem *výtvarný experiment* (přináší zkušenosti) a *výtvarná hra*. Výtvarná hra je činnost, ve které převažují emoce, a především nepodléhá žádnému hodnocení. Také má velký význam motivační, je důležitá pro utváření postojů dětí k činnosti a k tvořivému hledání. Především by nemělo jít o výsledek, ale spíše o průběh tvorby.
- **Volná tvorba:** je taková tvorba, jejíž výsledek není určen pro „používání“, tedy bez vázanosti na nějaký konkrétní účel či užitek. Dle Hazukové v dětské výtvarné tvorbě sem patří všechny úkoly, které směřují k vědomému zobrazení, zobrazují tak činnost na daný námět. Mohou to být např. tzv. tematické práce, ale lze sem zahrnout i ilustrace k písničkám, říkadlům, pohádkám apod.
- **Užitá tvorba:** se váže na konkrétní užití nebo potřebu. Patří sem např. textilní výroba, design veškerých předmětů nebo výrobků, které vytvořil, navrhl či vyrobil člověk. Představuje velkou základnu pro předměty lidové umělecké tvorby. V současnosti se tradiční název užitá tvorba spíše nahrazuje označením „design“. (Hazuková, 2011, s. 45-46)

Pojem výtvarná hra není příliš často užíván, avšak Hazuková jej velmi dobře diferencuje ve své knize. Výtvarné hry tak přináší do výtvarné tvorby něco nového, prostřednictvím čeho můžeme u dětí vzbuzovat zájem k výtvarné tvorbě.

Motivem dětské tvorby jsou často předměty a osoby, které dítě zaujmou. Dříve se věřilo, že chtěly děti ve své kresbě přesně vystihnout to, co viděly. V dnešní době však víme, že dětská kresba představuje vždy význam viděného, což znamená, že dítě kreslí tak, jak samo nakreslenou skutečnost prožívá, a nikoli tak, aby kresba odpovídala fotografickému záznamu. Jedná se především o vlastní výpověď dítěte o znázorňovaném. Neměli bychom zapomínat, že dětské kreslení je tvůrčí činnost (Kern, 2006).

„Hra a umění, resp. činnosti, které s uměním bezprostředně souvisejí, náležejí do kategorie vývojově významných aktivit. Je proto možno předpokládat, že hry i činnosti zaměřené na umění si budou v určitém ohledu velmi blízké. Tato příbuznost mezi uměním a hrou – i přes značné rozdíly mezi nimi – může přispívat k tomu, že umění je dětem zvlášť blízké. Hra je dominantní činností dětí předškolního věku a představuje pro ně přirozený způsob, jak pronikat a seznamovat se s různými oblastmi života dospělých. Právě oblast umění je pro děti díky své smyslové konkrétnosti přístupná, přitažlivá a oblíbená.“

(Mišurcová, Severová, 1997, s. 42)

Do výtvarné tvorby dětí nesporně patří i hra s výtvarným materiálem. Špačková ve své knize uvádí, že:

„Pokud do výtvarné činnosti zapojíme fantazii a tvořivost dětí, vyhneme se stereotypům a můžeme i v dětech, které cítí určitou nechuť k výtvarné práci, probudit o tuto činnost zájem.“

(Špačková, 1998, s. 9)

Hrá s výtvarným materiálem by měla předcházet vhodná nápaditá motivace, při které je možné využít běžné i netradiční výtvarné prostředky. Postupně se děti seznamují s výtvarnými materiály a technikami a učí se je samostatně používat. Dětem tyto hry pomáhají k uvolnění jejich výtvarného projevu a podněcují přirozenou dětskou zvědavost. Dále výtvarná činnost napomáhá k rozvoji představivosti, jemné motoriky, technické zručnosti a estetického citění. Vhodné je, když si na závěr činnosti děti své práce vzájemně prohlédnou, popíší a porovnají. Během slovního hodnocení se také rozvíjí jejich vyjadřovací schopnosti. Výtvary dětí je možné vyzdobit školní nástěnku i další prostory mateřské školy (Špačková, 1998, s. 9).

S výtvarnou hrou nesporně souvisí i vývoj tvořivých schopností v dětství. Spolu s hrovými (hravými) činnostmi bývají psychology zkoumány tvořivé projevy, zejména dětské, jelikož mezi hrou a tvořivostí se nabízí řada empiricky i experimentálně ověřených souvislostí. Člověk uspokojuje potřebu vývoje nezbytnými aktivitami, jejichž forma se v ontogenezi mění (Hazuková, Šamšula, 2005, s. 72).

Tato potřeba vývoje je podněcována ze dvou zdrojů, kterými jsou dle Hazukové a Šamšuly:

1. *Jisté vlohy každého jedince, které mají vlastní tendenci k rozvíjení ve schopnosti.*
2. *Momentální účinky všech objektů a událostí, které na daného jedince působí.*

(Hazuková, Šamšula, 2005, s. 72)

V každém období ontogeneze převažuje jiný typ činnosti nezbytné k uspokojování této potřeby. Za celoživotní činnost člověka je však považována hra. Především je ale náplní dětství, kdy je prostředkem poznávání, prožívání a přetváření. Zároveň je však projevem i formujícím činitelem dětské osobnosti. Hru někdy provázejí problémy, které se podobají tvůrčím problémům v práci dospělých (Hazuková, Šamšula, 2005, s. 72).

V každé hře je možné nalézt určitý prostor pro uplatnění alespoň některých prvků tvořivého jednání, případně pro rozvíjení předpokladů pro tvořivou aktivitu v jiných oblastech činnosti. Existují typy her (především hra senzomotorická a volná), které více než jiné stimuluji k tvořivým přístupům, dávají pro ně přirozený prostor, umožňují hromadění „zásob“ potřebných zkušeností a dovedností, bez nichž nelze tvořivé činnosti a přístupy realizovat. O tvořivé funkci hry také hovoří psychologové – teoretici tvořivosti a sledují také vývojové fáze hry a tvořivých schopností současně (Hazuková, Šamšula, 2005, s. 72).

Výtvarná výchova i přes značné úsilí teorie a praxe tohoto oboru, v posledních dvaceti letech stále zůstává ve skupině předmětů, které zauímají spíše okrajovou pozici. Pojem výchova je stavěn na téměř stejnou pozici s pojmem vzdělání, avšak spontánně je chápán jako slabší, s rozostřenými hranicemi a s „mateřským“, „ženským“ příděchem. Tato nevyjasněná pozice výtvarné výchovy je dále posilována jejím spojením s výtvarným uměním (Slavík, Chrz, Štech, 2013, s. 376).

Spojitosť můžeme najít i RVP PV, což je dále úkolem učitelky, postarat se o tento nelehký úkol propojení. Následující kapitola je tak zaměřena na ukotvení výtvarné výchovy v RVP PV.

3 UKOTVENÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY V RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vešel v České republice v platnost roku 2004. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní. RVP vymezuje závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy (pro předškolní, základní a střední vzdělávání). Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. Každá škola si školní vzdělávací program vytváří podle zásad stanovených v příslušném RVP. Školy mohou pro tvorbu ŠVP využít tzv. Manuály pro tvorbu školních vzdělávacích programů, které seznamují s postupem tvorby ŠVP a uvádějí konkrétní možnosti zpracování jednotlivých částí ŠVP (RVP PV, 2004, s. 3).

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. RVP PV stanovuje elementární vzdělanostní základ, na které může navazovat základní vzdělávání, a jako takový představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů i jejich uskutečňování.“

(RVP PV, 2004, s. 4)

Je třeba zachovávat společný rámec, který RVP PV určuje. Tento rámec je otevřený pro školu, učitele i děti a vytváří tak podmínky k tomu, aby si za předpokladu zachování společných pravidel každá škola vytvářela a realizovala svůj vlastní školní vzdělávací program (RVP PV, 2004, s. 4).

V RVP PV jsou uvedeny také hlavní principy, pojetí a cíle předškolního vzdělávání, vzdělávací obsah a vzdělávací oblasti. Všechny uvedené části jsou dále podrobně rozpracovány. Ze školního vzdělávacího programu (ŠVP) se dále tvoří třídní vzdělávací program (TVP). Při jeho tvorbě musí být kladen důraz na dosažitelné klíčové kompetence, tedy očekávaný vzdělávací přínos předškolního vzdělávání; to, čím může MŠ přispět k výbavě dítěte.

Vzdělávací obsah tvoří nedílnou součást RVP PV. Za hlavní prostředek vzdělávání dítěte v mateřské škole je považován obsah předškolního vzdělávání. V RVP PV je obsah členěn do několika oblastí. Pro praxi vyplývá nutnost přirozeného propojování oblastí (RVP PV, 2004, s. 12-13).

V RVP PV jsou tyto oblasti nazvány: „*Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět.*“

(RVP PV, 2004, s. 13)

Jelikož není výtvarná výchova v rámcovém vzdělávacím programu přesně vymezena, musí učitelka vzdělávací obsah rozpracovat. Řídí se dle vzdělávacích oblastí, kde jsou uvedeny dílčí vzdělávací cíle, vzdělávací nabídka, očekávané výstupy a rizika.

Hazuková ve své knize uvádí vzdělávací oblasti RVP PV doplněné se zaměřením na jeho výtvarně výchovnou složku (návrh). Z vybraných obsahů daných kompetencí vybrala ty složky jejich obsahu, které dle jejího názoru souvisejí se vzdělávacím obsahem výtvarné výchovy a jsou uvedeny přímo v textu RVP PV. Dále připojila odkazy na specifické výtvarně výchovné kompetence a na další možnosti výtvarné výchovy podílet se na utváření každé ze žádaných kompetencí v RVP PV uvedených (Hazuková, 2011, s. 124).

3.1 Dítě a jeho tělo

V oblasti **Dítě a jeho tělo** vybrala některé z dílčích vzdělávacích cílů (co pedagog u dítěte podporuje). Konkrétně: „*rozvoj jemné motoriky – koordinace ruky a oka; rozvoj výtvarně technických dovedností; rozvoj a užívání zraku a hmatu*“. Z hlediska vzdělávací nabídky: „*manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty, pomůckami, nástroji a materiálem; s instrumenty a materiály ve výtvarných činnostech; nácvik účelného a bezpečného zacházení s výtvarnými instrumenty, jejich údržba a úklid*“. V očekávaných výstupech to je: „*ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou; zvládat jednoduché úklidové práce*“.

(Hazuková, 2011, s. 124-125)

V oblasti dítě a jeho tělo není výtvarná výchova přesně vymezena. Úkolem učitelky tak je, aby si vybrala ze vzdělávací nabídky a z nabídky vzdělávacích cílů a ty zaměřila na konkrétní výtvarné činnosti. V této oblasti je kladen důraz především na rozvoj jemné motoriky, který může být velmi vhodně uskutečňován prostřednictvím výtvarné tvorby. Učitelka musí samozřejmě dbát na naplněnost stanovených cílů.

3.2 Dítě a jeho psychika

Oblast **Dítě a jeho psychika** je rozčleněna na tři podoblasti. Podoblast Jazyk a řeč z hlediska výtvarné výchovy zahrnuje následující vzdělávací cíle: „rozvoj a aktivizace slovní zásoby umožňující pojmenovat výtvarné jevy; rozvoj schopnosti porozumět výtvarnému projevu jiného autora; rozvoj komunikativních dovedností verbálních i neverbálních, včetně (sebe)vyjádření výtvarnou formou“. Co se týče vzdělávací nabídky, je to: „hry s barvami a tvary; výtvarné vyprávění; komentování vlastního výtvarného projevu při hodnoticích aktivitách a podobně“. U očekávaných výstupů to může být: „pojmenovat výtvarné potřeby, materiál, techniky; vyjadřovat samostatně hodnotící výroky vztahující se k výtvarným procesům a výsledkům; pojmenovat výtvarné jevy; napodobovat výtvarné symboly a vytvářet symboly vlastní“.

(Hazuková, 2011, s. 125-126)

V podoblasti Jazyk a řeč můžeme najít spoustu společného s výtvarnou hrou. Především je to (sebe)vyjádření výtvarnou formou, hry s barvami a tvary, dále pak pojmenování výtvarných potřeb či materiálů.

V podoblasti Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace autorka uvádí konkrétní úryvky z RVP PV. Z hlediska dílčích vzdělávacích cílů například: „rozvoj a kultivace představivosti a fantazie; rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření); poznávání postupů výtvarné tvorby v jejím průběhu i při vnímání výsledku; osvojování tvůrčích přístupů k (ve) výtvarné činnosti“.

(Hazuková, 2011, s. 126-127)

Ve vzdělávací nabídce se jedná o: „záměrné pozorování běžných objektů a předmětů, určování a pojmenovávání jejich vlastností (velikost, barva, tvar, materiál, dotek, chuť, vůně, zvuky); spontánní hra, volné hry a experimenty s materiálem a předměty (včetně explorační s výtvarnými prostředky); smyslové hry zaměřené na rozvoj vnímání, zrakové a hmatové paměti; hry a činnosti zaměřené na řešení výtvarných problémů“.

(Hazuková, 2011, s. 127)

Pokud se zaměříme na očekávané výstupy, autorka uvádí třeba: „poznat a pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno (včetně výtvarných objektů a jevů); vyjadřovat se výtvarnými prostředky; odhalovat podstatné znaky a vlastnosti předmětů, charakteristické rysy

předmětů či jevů, využít této dovednosti ve vlastních výtvarných sděleních o světě; chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře apod.); řešit problémy, úkoly (včetně výtvarných), předkládat „nápad“ a podobně“.

(Hazuková, 2011, s. 128)

I v další podoblasti můžeme vidět spoustu společného s výtvarnou hrou. Jde především o poznávání postupů výtvarné tvorby, záměrné pozorování běžných objektů a předmětů, určování a pojmenovávání jejich vlastností (velikost, barva, tvar, materiál, dotek), v neposlední řadě i vyjadřování se výtvarnými prostředky.

Ve třetí podoblasti Sebepojetí, city, vůle autorka z hlediska dílčích vzdělávacích cílů uvádí: *„rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit; rozvoj schopnosti a dovednosti vyjádřit pocity, dojmy a prožitky i výtvarnou formou“*. Pokud se zaměříme na vzdělávací nabídku, uvádí zde: *„činnosti zajišťující spokojenost a radost; činnosti přiměřené silám a schopnostem dítěte a úkoly s viditelným cílem a výsledkem, v nichž může být dítě úspěšné; činnosti nejružnějšího zaměření vyžadující (umožňující) samostatné vystupování, vyjadřování, obhajování vlastních názorů, rozhodování a sebehodnocení; využívání nabízených hlavních činností a příležitostí jako námětů pro výtvarné úkoly“*.

(Hazuková, 2011, s. 128-129)

Co se týká očekávaných výstupů této podoblasti, je to: *„přijímat pozitivní ocenění i svůj případný neúspěch a vyrovnat se s ním, učit se hodnotit svoje osobní pokroky; prožívat radost ze zvládnutého a poznaného; vyvinout volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení; být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem; těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním; zachytit a vyjádřit své prožitky (slovně, výtvarně apod.)“*.

(Hazuková, 2011, s. 129)

I v poslední podoblasti je možné spatřit velké propojení s výtvarnou hrou. Především pak při učení se hodnotit svoje osobní pokroky, prožívat radost ze zvládnutého, také by výtvarná hra měla být činnost zajišťující spokojenost a radost a dítě by se nemělo bát samostatně vystupovat a vyjadřovat, či obhajovat vlastní názory (např. na volbu barev, pomůcek a podobně).

3.3 Dítě a ten druhý

V oblasti **Dítě a ten druhý** poukazuje na dílčí vzdělávací cíle a to konkrétně: „*vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.) i při hodnoticích činnostech ve výtvarné výchově; rozvoj kooperativních dovedností v týmové práci ve výtvarné výchově*“. Z pohledu vzdělávací nabídky uvádí autorka: „*výtvarné hry a etudy; kooperativní činnosti ve dvojicích, ve skupinkách i při výtvarných činnostech; společné setkávání, povídání, sdílení a aktivní naslouchání druhému i při hodnoticích činnostech ve výtvarné výchově a dětských komentářích k výsledkům výtvarných činností; volba námětů pro výtvarné činnosti*“. V očekávaných výstupech popisuje: „*chápat, že všichni lidé (děti) mají stejnou hodnotu, přestože je každý jiný*“.

(Hazuková, 2011, s. 130-131)

Oblast **Dítě a ten druhý** je pro výtvarnou výchovu také nesmírně důležitá. Děti se například při kooperativních činnostech ve dvojicích či skupinkách mohou bavit o jejich výtvarném ztvárnění, také se mohou bavit o volbě pomůcek či barev, nebo si předávají své vlastní dojmy a zážitky z výtvarné tvorby.

3.4 Dítě a společnost

V oblasti **Dítě a společnost** z hlediska dílčích vzdělávacích cílů autorka uvádí: „*seznámování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije, i prostřednictvím výtvarných úkolů*“. Z hlediska vzdělávací nabídky popisuje následující: „*různorodé společné hry a aktivity (např. výtvarné projekty) umožňující dětem spolupodílet se na jejich průběhu i výsledcích; tvůrčí činnosti (např. výtvarné) podněcující tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání a vyjadřování a tříbení vkusu*“. Pokud se zaměříme na očekávané výstupy v této oblasti, jedná se o následující: „*zacházet šetrně s vlastními i cizími pomůckami, včetně výtvarných; zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (kreslit, používat barvy, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru a z různých jiných materiálů aj.)*“

(Hazuková, 2011, s. 131-134)

I z oblasti **Dítě a společnost** je nutné čerpat spoustu námětů pro výtvarnou výchovu. Vhodné však je, aby se dítě naučilo šetrně zacházet s vlastními i cizími pomůckami, včetně výtvarných. I výtvarné projekty jsou pro děti něčím novým, co je může určitě bavit.

3.5 Dítě a svět

V poslední oblasti **Dítě a svět** Hazuková rozebírá dílčí vzdělávací cíle, kde uvádí například: „*seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu, pokusy o jeho výtvarně estetické ozvláštňení; poznávání jiných kultur (prostřednictvím výtvarného umění); rozvoj schopnosti výtvarně estetického hodnocení; vytváření kladného vztahu k výtvarné kultuře*“. Z hlediska vzdělávací nabídky autorka uvádí: „*zhodnocení představ ve výtvarných činnostech; sledování událostí v obci a účast na akcích, které jsou pro dítě zajímavé, jejich využití pro náměty výtvarných činností; kognitivní činnosti – řešení výtvarných problémů; estetické a tvůrčí činnosti výtvarně dramatické*“. Na závěr autorka uvádí některé očekávané výstupy, například: „*uvědomovat si význam výtvarně estetických aspektů životního prostředí*“.

(Hazuková, 2011, s. 133-134)

Také v oblasti Dítě a svět je možné si vybrat pro náměty ve výtvarné výchově. Děti si především všimají svého okolí, kde žijí a mohou se ho naučit výtvarně zachytit či ztvárnit. Dále si děti vytváří kladný vztah k výtvarné kultuře a časté bývá i zapojení mateřských škol do událostí v obci. Tyto události mohou následně výtvarně ztvárnit.

Je tedy nesporné, že nabídka pro výtvarnou výchovu je nepřeborná. Učitelka má tak dostatek námětů, o které se může opírat při tvorbě ŠVP a TVP. Spojitost můžeme v RVP najít i s výtvarnou hrou, i když zde není podrobně popsána. Na základě poznatků při zpracování teoretické části práce byl vytvořen i soubor výtvarných her, který je dále popsán v praktické části práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 POPIS PRAKTICKÉ ČÁSTI

V praktické části budou podrobně popsány předem stanovené cíle, výběr a charakteristika vybraných dětí předškolního věku a v neposlední řadě také náměty výtvarných her a zdůvodnění jejich výběru. V závěru praktické části bude uvedeno i doporučení pro praxi mateřských škol. Veškeré výtvarné hry budou reflektovány autorkou i paní učitelkou.

4.1 Cíl práce

Cílem praktické části bakalářské práce bylo vytvořit, implementovat a následně evaluovat výtvarné hry, které lze realizovat v podmínkách mateřské školy v průběhu školního roku. Při tvorbě zvolených výtvarných her byl kladen důraz na rozvoj výtvarného citění a tvořivosti dětí předškolního věku. Dílčím cílem praktické části bakalářské práce bylo podporovat děti k vyjádření a odůvodnění výběru barev a pomůcek. Také bylo snahou podporovat děti v komunikaci a spolupráci ve skupině, tak aby byly schopné porovnávat své výtvarné zpracování s ostatními dětmi a vést diskuzi o své výtvarné činnosti.

4.2 Výběr a charakteristika dětí

K realizaci výtvarných her bylo ze zvolené třídy MŠ vybráno celkem šest dětí (tři dívky a tři chlapci). Všechny vybrané děti byly v předškolním věku 5,5 až 7 let. Výběr dětí byl konzultován s třídní učitelkou dané třídy, která se pokusila vybrat děti s rozdílným vztahem k výtvarným činnostem. Základní charakteristika z pohledu třídní učitelky:

Dítě A: Vendulka, 6 let. Dívka inklinuje k malování a celkově je na výtvarné činnosti velmi šikovná a výtvarně nadaná. Při práci má určitou představu a podle ní pracuje. Je u ní patrná kreativita, smysl pro estetiku a smysl a cit pro výběr barev.

Dítě B: Martička, 5,5 let. Dívka nevydrží dlouho u práce a proto je její práce často nepečlivá. U Martičky je zvažován odklad povinné školní docházky. Také je velmi živelná a pracuje celým tělem. Při práci chce vše vyzkoušet a nemá zábrany.

Dítě C: Vaneska, 5,5 let. Vaneska ráda pracuje, i když výdrž u práce není stoprocentní. Nebojí se barev, ale při kresbě jsou postavy miniaturní a nevýrazné. Ráda pracuje celým tělem a je velmi svéhlavá.

Dítě D: Matýsek, 6 let. Chlapec je pečlivý, šikovný, rychlý a kreativní. Svou kreativitu projevuje vlastními nápady a do každé práce jde s nadšením. Když se mu práce nepodaří, nic si z toho nedělá. Během práce si chlapec dokáže sám poradit a s ničím nemá problém.

Dítě E: František, 7 let. Chlapec má odklad povinné školní docházky kvůli neurologickým problémům. Do této třídy přišel až v tomto roce, takže si musel zvyknout na nové prostředí i děti. Chlapcův neurologický problém (problém úchopu-neumí špetku) nejspíše negativně působí na jeho vztah k výtvarným činnostem. Dobrovolně se k takovýmto aktivitám nemá, ale pokud se jedná o hru s barvou, není to pro něj zátěž a činnost ho baví.

Dítě F: Kubík, 7 let. Chlapec má odklad povinné školní docházky, protože byl jeho výtvarný projev velmi špatný. Od té doby však udělal velký pokrok, ale je pro něj důležitá motivace, jelikož často odchází od práce. Kubík nerad kreslí a této činnosti se vyhýbá. Pracuje velmi minimalisticky, například používá tenkou čáru, na tužku nepřitlačí, využívá málo barev a spíše jen světlé barvy. Také je velmi opatrný během celé činnosti a nerad s materiálem přijde do styku.

Výběr dětí byl uskutečněn na základě konzultace s paní učitelkou. Byly vytvořeny dvě skupiny dětí podle pohlaví. V každé skupině byly tři děti, které byly záměrně vybrány dle vlastního přístupu k výtvarným činnostem. Tudíž v každé skupině bylo jedno dítě, které výtvarné činnosti velmi baví a je kreativní, druhé dítě nemá vyhraněný vztah k výtvarným činnostem a třetí buď v něčem zaostává, nebo se výtvarným činnostem vyhýbá. Výběr byl záměrně zvolen tak, aby byla skupina dětí co nejvíce různorodá.

4.3 Motivace k výtvarným hrám

Pro motivaci ke všem výtvarným hrám byl zvolen prstový maňásek (viz obrázek 1). Před samotnou činností se děti s tímto maňáskem seznámily a dozvěděly se, že se jmenuje „skřítek Výtvarníček“. Děti také hádaly, proč se tak maňásek jmenuje. Všechny se vždy ve skupině shodly, že to je kvůli pomůckám (štětec a paleta), které prstový maňásek drží v ruce. Výtvarníček se stal jejich novým kamarádem, díky kterému se děti naučily nové výtvarné hry. Děti se skřítkem ptaly, co je v daný den naučí a jak mají během činnosti postupovat. Věděly však, že jsou příliš „malé“ na to, aby jim skřítek „pošeptal“, jak mají postupovat v činnosti. Proto skřítek tyto informace „pošeptal“ pouze dospělému a dětem pak

byly řečeny. Prstový maňásek byl zvolen záměrně z důvodu neomezenosti aktuálním tématem dané mateřské školy.

Obr. 1 Prstový maňásek „skřítek Výtvarníček“

4.4 Soubor výtvarných her

Soubor se skládá z pěti výtvarných her, které byly ověřovány šesti dětmi. Děti byly rozděleny na dvě skupiny podle pohlaví. Motivace i zadání probíhalo v obou skupinách stejným způsobem. Výtvarné hry byly následně reflektovány autorkou i paní učitelkou.

4.4.1 Roztíráme kapky barev

Cíle:

- Rozvíjet výtvarně technické dovednosti.
- Rozvíjet a aktivizovat slovní zásobu umožňující pojmenovat výtvarné jevy.
- Podporovat děti ve hře s barvami.

Kompetence:

- Děti mají osvojeny výtvarně technické dovednosti. (psychomotorické)
- Děti umí pojmenovat výtvarné jevy. (kognitivní)
- Děti si umí hrát s barvami. (afektivní)

Pedagogické strategie:

Organizační forma: řízená činnost

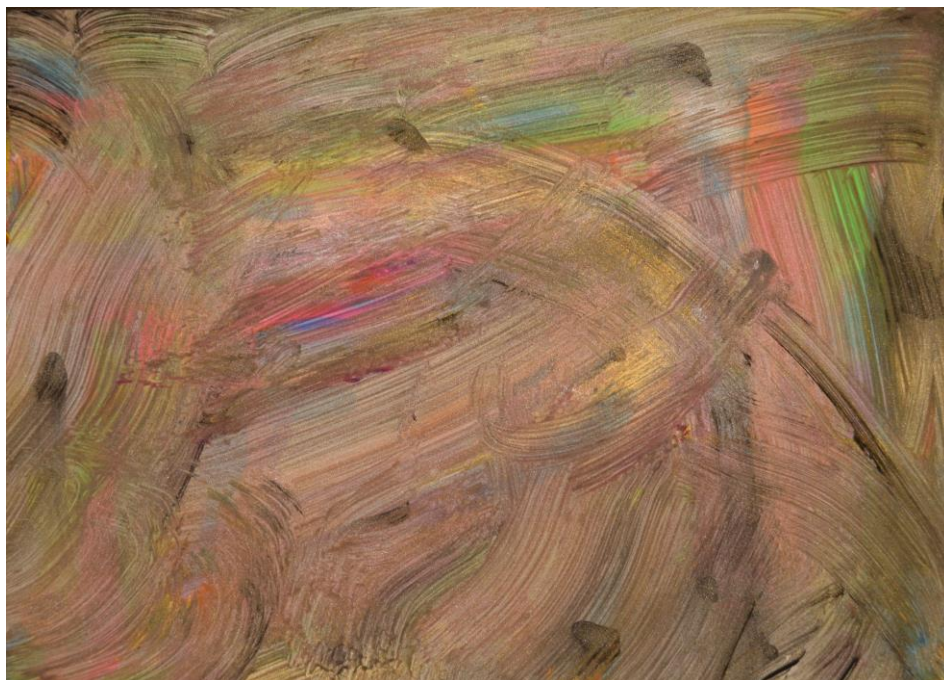
Metody: popis, diskuze, předvádění

Prostředky a pomůcky: výkres A4, temperové barvy v tubě, různé druhy štětců, plastový kelímek, voda, nádobky na barvy, kartáč, různé druhy hřebenů, síťka s papírovým kapesníkem, igelitový sáček, bublinková folie, houba na nádobí, drátěnka, korkové špunty různých velikostí.

Průběh výstupu:

Před začátkem výtvarné činnosti si děti připraví výkres velikosti A4. Usadí se ke stolu, kde se seznámí s výtvarnými pomůckami, které mají k dispozici a bez omezení je mohou používat během celé činnosti. Prostřednictvím prstového maňáska „skřítko Výtvarníček“ se dospělý dozví název a průběh hry. To vše pak dětem nastíní a popíše. Dospělý během výtvarné hry do činnosti dětí nezasahuje, ale samozřejmě je k dětem k dispozici v případě potřeby. Za začátku hry může dětem předvést, jak mají při tvoření postupovat. Děti mají k dispozici temperové barvy v tubě a ty mohou libovolně nanášet v kapkách či skvrnách po celé ploše výkresu. Pak si podle své fantazie zvolí výtvarné pomůcky, kterými budou kapky po výkresu roztírat. Výtvarné pomůcky mohou střídat a zkoušet tak, jakou stopu v barvě zanechávají. Především jde o experimentování s barvami a o volnou volbu výtvarných pomůcek. Během výtvarné hry vede dospělý s dětmi rozhovor o volbě barev, o zdůvodnění této volby a také o volbě výtvarných pomůcek. Na závěr je potřeba shrnout poznatky získané prostřednictvím výtvarné hry – seznámení s netradičními výtvarnými pomůckami, seznámení s otisky, které výtvarné pomůcky v barvě zanechávají atd.

Obr. 2 Dítě A, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“

Reflexe paní učitelky:

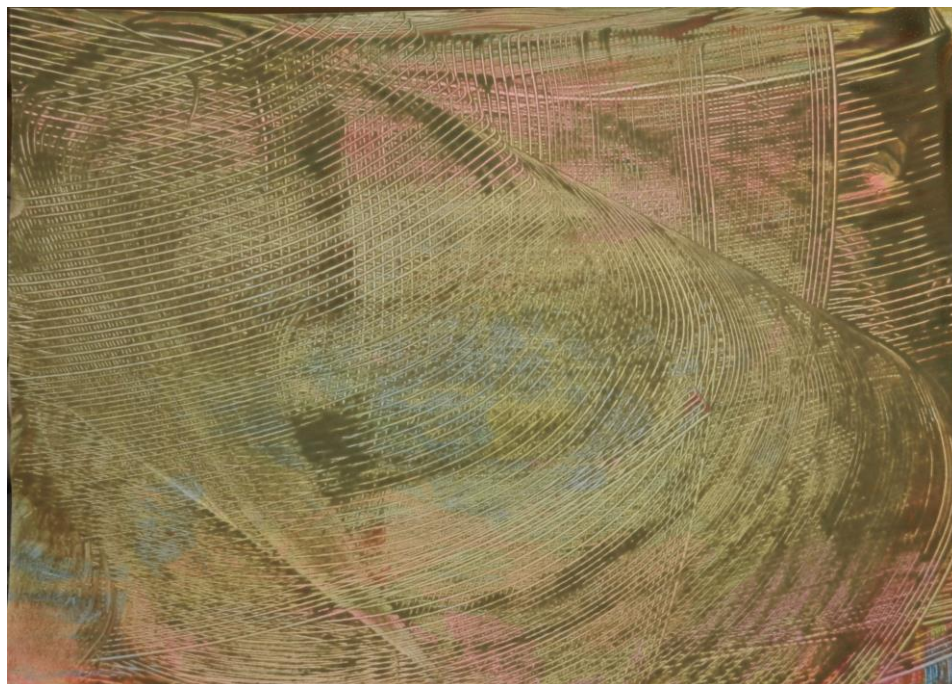
Zhodnocení motivace: Pro dívku nebyla motivace příliš důležitá, jelikož již na začátku hry měla jasnou představu o práci a podle ní postupovala. I přesto ji prstový maňásek zaujal a podnítil u ní chuť k práci.

Zhodnocení práce dítěte: Ve skupině dívek byla dívka spíše dominantní. Vedla tak diskuzi o volbě barev i výtvarných pomůcek se všemi ve skupině. Ukázala také svou velkou fantazií a tvořivost a nebála se experimentovat s barvami.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Dívku již v úvodu prstový maňásek zaujal a motivoval ji k započetí výtvarné hry. Dívka se nebála na prstového maňáska sáhnout, ani se ho na cokoli zeptat. Tato motivace pro ni byla vítanou změnou.

Zhodnocení práce dítěte: Při tvorbě dívky šlo poznat, že se dívka nebojí vyzkoušet nové věci i pomůcky. Nebála se barvy kombinovat a své zdůvodnění také dokázala vyjádřit. I volba výtvarných pomůcek jí nečinila žádný problém.

Obr. 3 Dítě B, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“

Reflexe paní učitelky:

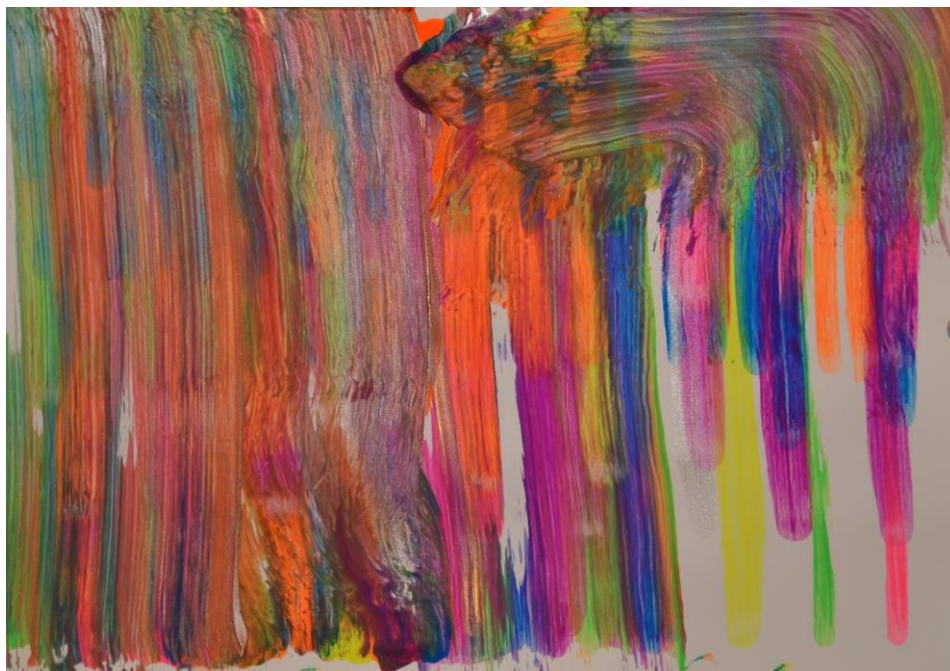
Zhodnocení motivace: Vzhledem k tomu, že dívka nemá k výtvarným činnostem nijak zvláštní vztah, byla za potřebí dobrá motivace. To se potvrdilo a dívka do výtvarné hry šla s vervou.

Zhodnocení práce dítěte: Šlo poznat, že byla dívka dostatečně motivována. Na výtvarnou práci se soustředila a bylo vidět, že ji míchání barev a zjišťování vlastností výtvarných pomůcek velmi zajímá.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Jelikož dívka u práce dlouho nevydrží, byla potřeba vhodná a dostatečná motivace. To se potvrdilo a dívka práci dokončila bez jakýchkoliv připomínek.

Zhodnocení práce dítěte: Nejdříve se dívka zajímala, jak pracují ostatní děti a s vlastní prací otálela. Když ale začala, neměla zábrany a pracovala celým tělem. Nebála se vyzkoušet veškeré nabídnuté výtvarné pomůcky. Především jí zaujala hřeben, který pro ni byl novou výtvarnou pomůckou a pomocí něhož barvy po výkresu roztírala.

Obr. 4 Dítě C, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“

Reflexe paní učitelky:

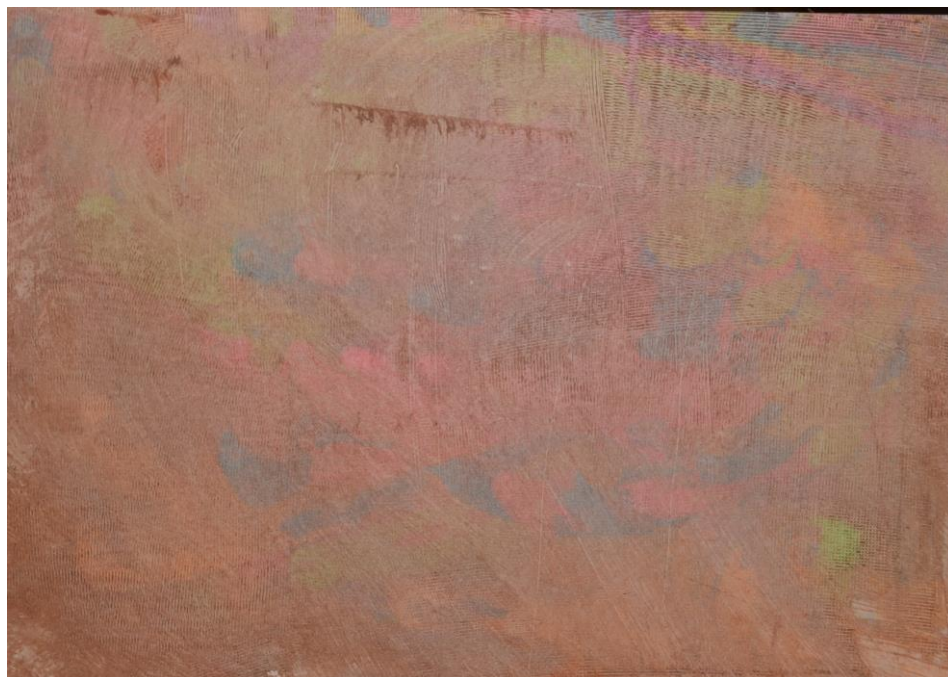
Zhodnocení motivace: Motivace byla pro dívku dostačující, i když hned od začátku začala tvořit podle své fantazie.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka tvořila velmi svéhlavě. Nedbala na to, jak při práci postupují ostatní děti a i proto byl její výsledek výtvarné hry odlišný od ostatních dětí ve skupině.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Dívce se seznámení s prstovým maňáskem velmi líbilo. Bylo pro ni netradiční a velmi ji zaujalo.

Zhodnocení práce dítěte: Již od začátku se dívka vůbec nebála používat barvy. Do práce šla s obrovským odhodláním, které jí vydrželo až do konce výtvarné hry. Dívka byla však příliš fixována na výsledek, tudíž se nesnažila používat nové výtvarné pomůcky. K roztírání kapek barev zvolila pouze houbu na nádobí.

Obr. 5 Dítě D, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Chlapec se o prstového maňáska příliš nezajímal. Spíše jej zajímal samotný průběh činnosti, za což ale studentka nemohla. Motivace byla vhodná.

Zhodnocení práce dítěte: S výběrem a použitím barev tento chlapec nemá žádné problémy, tudíž pro něj byla tato výtvarná hra velmi vhodná.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Pro chlapce byla motivace dostačující, i když u něj spíše převažovala vnitřní motivace a zájem o netradiční výtvarné pomůcky.

Zhodnocení práce dítěte: Na chlapci šlo poznat, že inklinuje k výtvarné tvorbě. Během výtvarné hry neměl problém s domluvou mezi ostatními chlapci ve skupině, tudíž pracoval bez jakýchkoliv problémů. Nebál se vyzkoušet nové výtvarné pomůcky a zkusit tak, jakou stopu zanechávají ve vrstvě barvy.

Obr. 6 Dítě E, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Chlapec se rychle ujal nové motivační pomůcky. Byla pro něj netradiční a i možná proto naprosto dostačující.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec nemá příliš kladný vztah k výtvarné tvorbě, což je nejspíše způsobeno jeho neurologickým problémem (úchop-špetka). Při práci však špetku nemusel vytvářet, což podpořilo kladný vztah k této výtvarné hře. Při použití barev byl trochu opatrný, ale volba nových výtvarných pomůcek mu nedělala problémy. Jeho práce však většinou nebyla stoprocentní, jelikož se nesnažil rozetřít kapky barev až k okrajům.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: V tomto případě mě paní učitelka upozornila na důležitost motivace, kvůli ne příliš kladnému vztahu chlapce k výtvarné tvorbě. Prstový maňásek byl však vhodnou motivací.

Zhodnocení práce dítěte: Pro chlapce byla tato výtvarná hra velmi vhodná. Kvůli ne příliš kladnému vztahu k výtvarné tvorbě se nejdříve obával, co jej bude čekat. Ukázalo se však, že mu práce s barvou nedělá sebemenší problém a také se nebojí vyzkoušet nové výtvarné pomůcky.

Obr. 7 Dítě F, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Pro chlapce je motivace velmi důležitá, jelikož k výtvarné tvorbě příliš neinklinuje. Motivace však byla v tomto případě dostačující.

Zhodnocení práce dítěte: Tím, že je chlapec spíše introvert, nebylo překvapením, že používal málo barev, spíše tmavší barvy a nesnažil se zaplnit celý výkres. I přes roční odklad povinné školní docházky, se chlapec stále zlepšuje ve svém výtvarném projevu. To šlo poznat i během jeho práce, protože si vyzkoušel nové výtvarné pomůcky.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Chlapec se hned na začátku výtvarné hry zaměřil na prstového maňáška. Bavilo jej, jak se prostřednictvím maňáška dozvěděl pokyny k výtvarné činnosti.

Zhodnocení práce dítěte: Při této výtvarné hře se chlapec příliš neprojevoval. Díval se však, jak pracují ostatní chlapci ve skupině. Jimi se částečně nechal i inspirovat, což ale vůbec nevadilo. Při komunikaci ve skupině neměl problém. Na rozdíl od většiny dětí se při této výtvarné hře nesnažil zaplnit celou plochu výkresu barvou.

4.4.2 Lepíme papírovou pásku na obrázek

Cíle:

- Rozvíjet u dětí užívání zraku a hmatu.
- Podporovat děti v komentování vlastního výtvarného projevu.
- Podporovat děti v (sebe)vyjádření výtvarnou formou.

Kompetence:

- Děti umí propojit užívání zraku a hmatu. (psychomotorické)
- Děti umí okomentovat vlastní výtvarný projev. (kognitivní)
- Děti se umí (sebe)vyjádřit výtvarnou formou. (afektivní)

Pedagogické strategie:

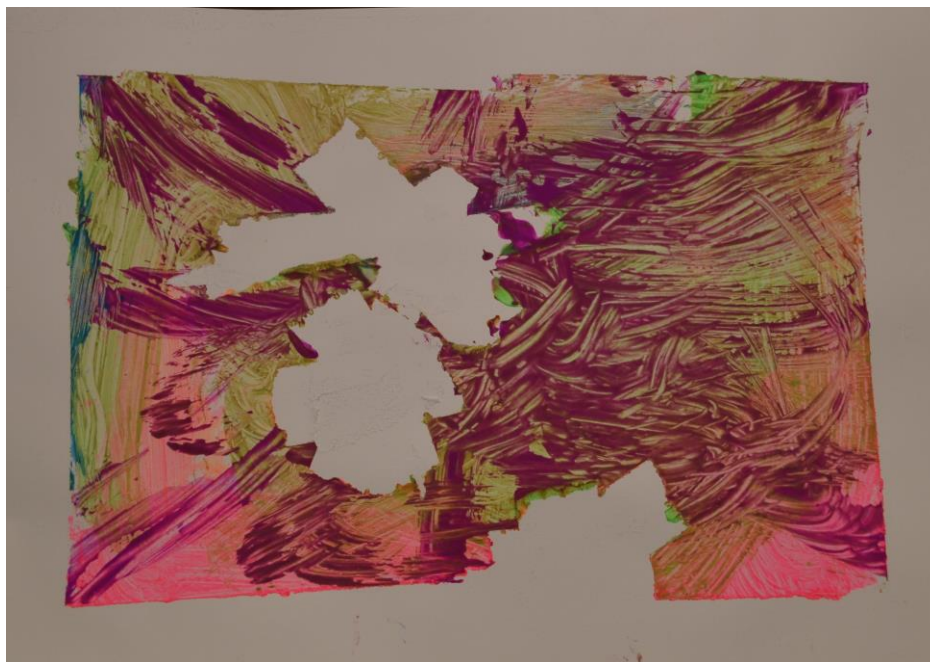
Organizační forma: řízená činnost

Metody: předvádění, popis, diskuze

Prostředky a pomůcky: výkres A4, temperové barvy, různé druhy štětců, plastový kelímek, voda, nádobky na barvy, kartáč, různé druhy hřebenů, síťka s papírovým kapesníkem, igelitový sáček, bublinková folie, houba na nádobí, drátěnka, korkové špunty různých velikostí, papírová lepicí páska.

Průběh výstupu:

Děti si připraví výkres velikosti A4 a dle motivace a pokynů začnou výtvarnou hru. Motivace opět proběhne prostřednictvím prstového maňáska „skřítko Výtvarníčka“. Dospělý dětem bude trhat kousky papírové pásky a děti je budou podle své fantazie lepit na připravený výkres. Až budou mít hotovo, začnou z tuby nanášet barvu na celý výkres. Děti mohou odhadovat, co se stane, až se papírová páska z výkresu odstraní. Během celé výtvarné hry mohou děti používat všechny dostupné výtvarné pomůcky, kterými mohou roztírat barvu po celé ploše výkresu. Po zaschnutí výkresu děti s pomocí dospělého odstraní z výkresu papírovou pásku a zhodnotí, co se po odstranění s výkresem stalo (zakryté místa zůstanou bílé).

Obr. 8 Dítě A, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Tím, že prstový maňásek děti seznámil s novou technikou tvoření, byla zde velká motivace i pro tuto dívku.

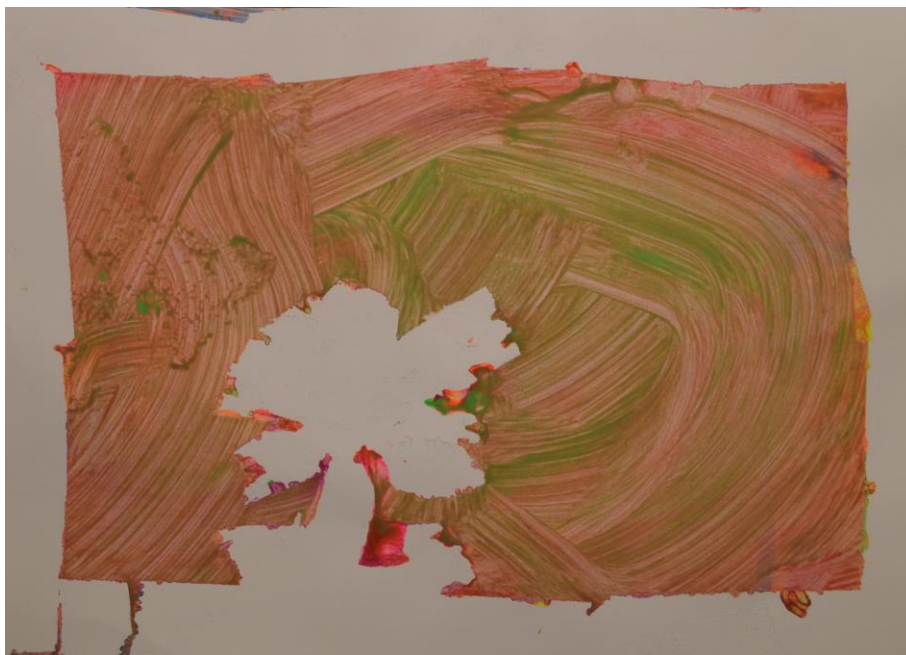
Zhodnocení práce dítěte: U dívky bylo dobře viditelné, že se nebojí vyzkoušet nové věci. Kousky papírové lepicí pásky lepila podle fantazie a pečlivého uvážení. Také se nebála zjistit krycí vlastnosti barev a využít nové výtvarné pomůcky.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: K výtvarným činnostem dívka inklinuje, tudíž pro ni nebyla motivace stěžejní. I přesto byla dobře motivována.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka měla určitou představu, podle které po celou dobu tvořila. Téměř vůbec se nesoustředila na práci ostatních dětí ve skupině, spíše pracovala samostatně podle sebe.

Obr. 9 Dítě B, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Pro dívku byla motivace dostačující, i když u ní spíše převládal zájem o netradiční výtvarné pomůcky.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka není příliš kreativní, takže se nechala inspirovat ostatními dětmi ve skupině. Při práci se barvou se nebávala využít všechny barvy a při jejich roztírání vyzkoušela dostupné výtvarné pomůcky.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: K výtvarné tvorbě dívce chybí vnitřní motivace, ale u této výtvarné hry ji zaujaly nové netradiční výtvarné pomůcky.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka na začátku práce nejdříve otálela a dívala se na výkresy ostatních dětí ve skupině. Samotnou práci započala mnohem později a také se nechala velmi inspirovat od ostatních dětí.

Obr. 10 Dítě C, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Dívka byla motivací nadšená a tak ihned přešla bez přemlouvání k samotné výtvarné hře. Její nadšení jí vydrželo po celou dobu výtvarné hry.

Zhodnocení práce dítěte: Výtvarnou hru začala dívka velmi svěhlavě. Z papírové lepicí pásky vytvořila rámeček po obvodu celého výkresu. Na rozdíl od ostatních dětí ve skupině se nesnažila umístit papírovou lepicí pásku po celé ploše výkresu.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Motivaci v tomto případě dívka ani nevnímala. Převládla u ní zvědavost a následně i vnitřní motivace. Vše se projevilo i v průběhu tvoření.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka šla do této výtvarné hry s velkým nadšením. Pracovala celým tělem a to se projevilo i v široké paletě použitých barev, které po výkresu rozetřela všemi možnými výtvarnými pomůckami.

Obr. 11 Dítě D, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Při této výtvarné hře u chlapce převládala vnitřní motivace a zvědavost. Chlapec ihned věděl, jak bude postupovat a kam bude jeho tvoření směřovat.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec pracoval velmi svěhlavě a z rozmyslem, stejně jako i v jiných činnostech. Ve skupině působil dominantněji než ostatní děti. To se projevilo i v tom, že jej ostatní děti začaly napodobovat.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Netradiční výtvarné pomůcky byly pro chlapce daleko silnější motivace, než prstový maňásek. Pro chlapce však byla tato motivace dostačující.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec započal celou výtvarnou hru s tím, že chce vytvořit vlajku Anglie. S touto představou pracoval po celou dobu a v závěru výtvarné hry byl spokojený nejen se svým výsledkem, ale i s průběhem hry.

Obr. 12 Dítě E, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Pro chlapce je motivace velmi důležitá a při této výtvarné hře šlo poznat, že u něj byla zapojena i vnitřní motivace, což se u výtvarných činností často nestává.

Zhodnocení práce dítěte: Jak se ukázalo, pro chlapce byla tato výtvarná hra velmi vhodná. Výtvarných činností se spíše straní, protože má problémy s úchopem špetky, ale při této výtvarné hře si mohl zvolit výtvarné pomůcky dle své fantazie.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Motivace byla pro chlapce vhodná, jelikož si začal zvykat na to, že se prostřednictvím prstového maňáska dozví postup pro výtvarnou hru.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec se nechal inspirovat náměty ostatních dětí ve skupině. Výtvarná hra pro něj byla velmi vhodná, protože nemusel barvu roztírat pouze štětcem, ale použil například houbičku, drátěnku, nebo další výtvarné pomůcky.

Obr. 13 Dítě F, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Chlapec potřebuje velkou motivaci, aby u práce vydržel. To se studentce prostřednictvím prstového maňáska podařilo.

Zhodnocení práce dítěte: Již při volbě barev šla na chlapci vidět jeho opatrnost. Chlapec je spíše introvert a podle toho zvolil i barvy. Výtvarným námětem se nechal inspirovat od chlapce D, podle kterého chtěl vytvořit svou vlastní vlajku.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Pro tohoto chlapce měla být motivace nejspíš lepší. Sice u práce vydržel, ale celá činnost nebyla stoprocentní. U chlapce nebyla vidět žádná vnitřní motivace.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec jako jediný ze skupiny dětí použil na výkresu černou barvu. Tuto volbu si obhajoval tím, že chce mít výkres jiný a chce si vytvořit svou vlastní vlajku. Také příliš mnoho s barvami neexperimentoval. Soustředil se spíše na to, jak tvoří ostatní děti ve skupině a jejich tvorbou se nechal inspirovat.

4.4.3 Obtiskujeme nit a bavlnku

Cíle:

- Rozvíjet u dětí fantazii a představivost.
- Naučit děti poznávat postupy výtvarné tvorby.
- Rozvíjet u dětí jemnou motoriku – koordinace ruky a oka.

Kompetence:

- Děti umí zapojit fantazii a představivost. (afektivní)
- Děti znají postupy výtvarné tvorby. (kognitivní)
- Děti má osvojenou jemnou motoriku – koordinace ruky a oka. (psychomotorické)

Pedagogické strategie:

Organizační forma: řízená činnost

Metody: předvádění, popis, diskuze

Prostředky a pomůcky: výkres A4, temperové barvy, různé druhy štětců, plastový kelímek, voda, nádobky na barvy, různé velikosti a délky provázků (nití, bavlnek), plastové lepící oči, černé fixy.

Průběh výstupu:

Prostřednictvím prstového maňáska se děti dozví, co nového se naučí. Na začátku činnosti si děti zvolí provázek (nit, bavlnku), se kterým budou celou činnost provádět. Dále je třeba si zvolit barvu a tou následně potřít provázek. Jeden konec děti nechají nenabarvený a za něj provázek uchopí. Pak různě stočí provázek na polovinu výkresu a druhou polovinou jej přeloží. Výkres je potřeba něčím zatížit a zatáhnutím provázek vytáhnout. Po zaschnutí si děti vezmou své výkresy a ve skupině se budou bavit o tom, co jim jejich výtvary připomínají. Podle toho výkres fixami dokončí a případně budou moci i přilepit plastové nalepovací oči.

Obr. 14 Dítě A, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Při této výtvarné hře byla motivace velmi vhodná. Dívka totiž netušila, jak s pomocí provázku vytvoří obrázek.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka nemá problém v dotvoření obrázku, protože je velmi nápaditá a kreativní. To se ukázalo i při této výtvarné hře. Také při komunikaci ve skupině neměla dívka žádné problémy.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: U dívky spíše převládala vnitřní motivace. Zajímalo ji, jak bude k obrázku potřebovat provázek.

Zhodnocení práce dítěte: Ani s výběrem barvy či provázku neměla dívka žádný problém. Ve svém otisku provázku viděla chobotnici a podle této představy obrázek dotvořila fixami. Zvládala také komunikaci ve skupině a zapojovala se do diskuze o volbě barev a výtvarných pomůcek.

Obr. 15 Dítě B, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Pomocí prstového maňáska se dívka seznámila se zadáním výtvarné hry. To ji dostatečně motivovalo k výtvarné tvorbě.

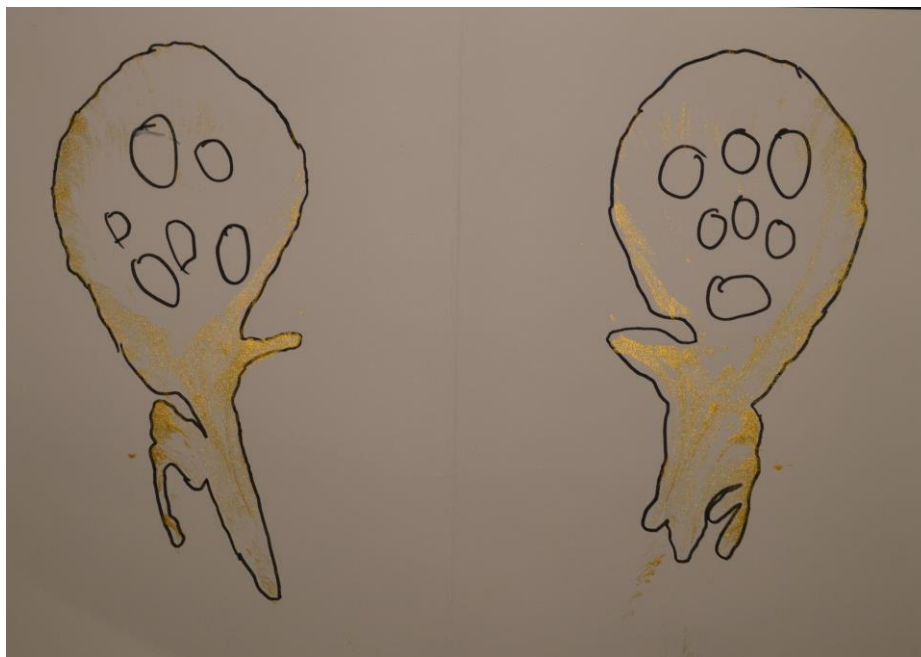
Zhodnocení práce dítěte: Dívka není příliš tvořivá, proto jí déle trvalo, než určila, co jí otisk provázku připomíná. Po diskuzi ve skupině se rozhodla obrázek dotvořit tak, aby vznikl hudební nástroj – trubka. Protože chtěla obrázek oživit, přidala na něj i nalepovací plastové oči.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Pro dívku byla motivace nejspíše dostačující, ale chvílemi se zdálo, jakoby se dívka soustředila již na samotné pokyny k výtvarné tvorbě.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka se delší dobu rozmýšlela, co by otisk provázku mohl připomínat. Dotvoření obrázku jí však nedělalo žádný problém a zvládla tuto výtvarnou hru bez problémů. Také zapojení do diskuze o tom, co dětem připomínají otisky, dívce nedělalo problém.

Obr. 16 Dítě C, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“

Reflexe paní učitelky:

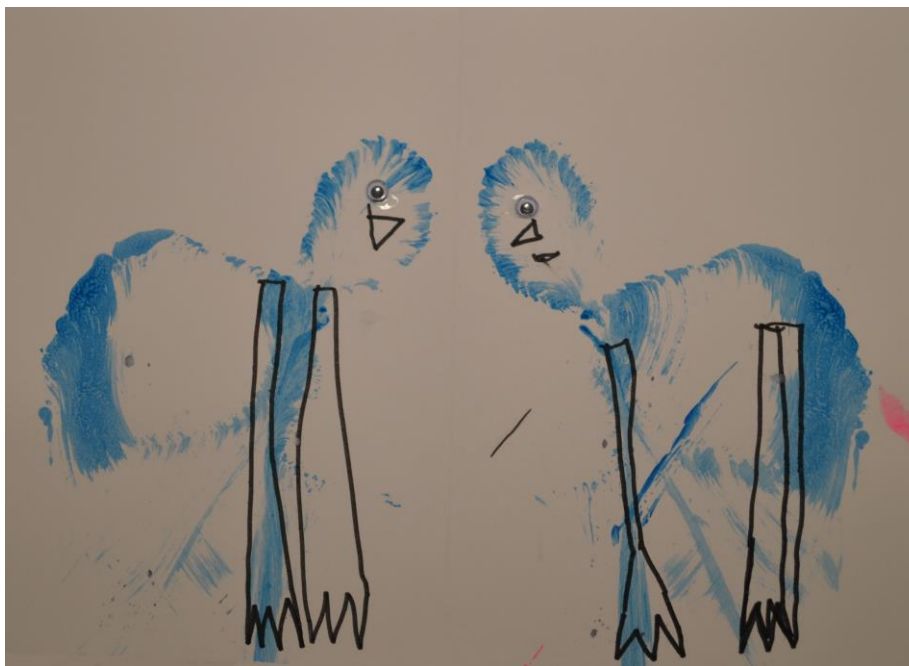
Zhodnocení motivace: Motivace byla pro dívku vhodná a také dostačující. U dívky šla pozorovat i vnitřní motivace a nadšení pro výtvarnou tvorbu.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka opět projevila svou svéhlavost a tvořivost. Na rozdíl od ostatních dětí ve skupině se nepokoušela umístit na výkres lepící plastové oči. Ve svém otisku provázku rozeznala mušli s perlami a fixami otisk dotvořila.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Pro příště by pro dívku měla být motivace spíše lepší. Samotná motivace ji příliš nezaujala, to však nic nezměnilo na tom, že dívka vydržela celou dobu u činnosti.

Zhodnocení práce dítěte: S danou výtvarnou hrou neměla dívka žádný problém, protože bez problémů určila, co jí otisk provázku připomíná. Dívka se během činnosti aktivně zapojovala do diskuze s ostatními dětmi, dokázala zdůvodnit výběr barev i výtvarných pomůcek.

Obr. 17 Dítě D, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Motivace byla vhodná, jelikož se chlapec začal těšit na to, až zjistí, k čemu bude potřebovat provázek, aby vytvořil obrázek.

Zhodnocení práce dítěte: Vzhledem k tomu, že je chlapec velmi tvořivý, nedělalo mu problém určit, co mu otisk provázku připomíná. O svůj názor se podělil i s ostatními a tak probíhala komunikace ve skupině v pořádku.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: U chlapce převažovala od samého začátku spíše vnitřní motivace, jelikož jej zajímaly pomůcky, které byly k výtvarné hře určeny.

Zhodnocení práce dítěte: Při dotváření obrázku šlo poznat, že má chlapec velkou fantazii. Jeho otisk provázku mu připomínal pštrosa a tak jej i dotvořil pomocí černé fixy. Pro oživení přidal i nalepovací plastové oči.

Obr. 18 Dítě E, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Motivace u chlapce hraje stěžejní roli. V tomto případě však byla motivace dostačující a chlapec u činnosti vydržel celou dobu.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapcovo dotváření obrázku bylo velmi rychlé. Chlapec má menší obtíže s jemnou motorikou, takže ho podobné činnosti nebaví a snaží se jim vyhýbat. To se ukázalo i při této výtvarné hře.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Protože chlapec potřebuje silnou motivaci, pro příště by bylo lepší motivaci zlepšit. Chlapec sice u činnosti setrval, ale chyběla zde vnitřní motivace.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec se nechal inspirovat nápady dětí ve skupině. Nakonec se rozhodl, že mu otisk provázku připomíná dinosaura a tak obrázek i dotvořil. Komunikace ve skupině mu nedělala žádný problém.

Obr. 19 Dítě F, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Chlapec byl stále fascinován prstovým maňáskem, která ho neustále motivovala k další činnosti. Bylo příjemné pozorovat, že se může chlapci díky tomuto maňásku měnit pohled na výtvarnou tvorbu.

Zhodnocení práce dítěte: Stejně jako s barvami, byl i s dotvářením obrázku chlapec velmi opatrný. Obrázek mu připomínal strom s ovocem a podle své fantazie jej tak i dotvořil. Také při komunikaci a spolupráci ve skupině se chlapec držel spíše stranou.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: U chlapce nebyla třeba větší motivace. Na prstového maňásku se upnul a vždy s nadšením očekával, co se nového dozví.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec neměl problém určit, co mu otisk provázku připomíná. Pracoval však velmi opatrně a příliš obrázek dotvářet nechtěl. To mu vůbec nevadilo a se svým výsledkem i s celým průběhem výtvarné hry byl spokojený.

4.4.4 Sypeme barevný písek

Cíle:

- Naučit děti zacházet s výtvarným materiálem.
- Naučit děti smyslovou hru zaměřenou na rozvoj vnímání, zrakové a hmatové paměti.
- Podporovat děti v experimentování s výtvarným materiálem.

Kompetence:

- Děti umí zacházet s výtvarným materiálem. (psychomotorické)
- Děti umí smyslovou hru zaměřenou na rozvoj vnímání, zrakové a hmatové paměti. (kognitivní)
- Děti umí experimentovat s výtvarným materiálem. (afektivní)

Pedagogické strategie:

Organizační forma: řízená činnost

Metody: předvádění, popis, diskuze

Prostředky a pomůcky: výkres A4, štětec, plastová miska, barevný písek, různé druhy a velikosti knoflíků, lepidlo Herkules.

Průběh výstupu:

Prostřednictvím dospělého je dětem interpretován výtvarný záměr „skřítko Výtvarníčka“. Děti začnou výtvarnou hru tím, že každé z nich bude mít plastovou misku s barevným pískem, ve které bude ukryto několik knoflíků. Děti pomocí štětce budou písek rozmetat a tím se objeví ukryté knoflíky. Pro jistotu pak ještě písek v misce prohmatají prsty, zda se zde ještě nějaký knoflík neukrývá. Pak si děti vezmou výkres a pomocí štětce nanесou lepidlo Herkules po celé ploše papíru. Libovolně si pak své nalezené knoflíky budou moci umístit na výkres. Celý výkres pak posypou barevným pískem podle své vlastní fantazie. Během celé činnosti se bude dospělý ptát dětí na vlastnosti písku, volbu barev apod.

Obr. 20 Dítě A, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Již od samého začátku výtvarné hry byla dívka plná očekávání. Těšila se na to, co se dozví od „skřítky Výtvarníčka“. Z předchozích výtvarných her však věděla, že se dozví něco nového.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka se nebála nanést na výkres bohatou vrstvu lepidla. Také knoflíky se snažila rozmístit po celé ploše výkresu a neměla problém využít barevný písek. Také její komunikace a spolupráce ve skupině probíhala v pořádku.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Tím, že dívka k výtvarné tvorbě velmi inklinuje, nebyl problém ji namotivovat k výtvarné hře. Od samotného začátku byla vidět její aktivita a zvědavost.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka se snažila komunikovat s dětmi ve skupině a také se nebála ostatním dětem poradit. Dívka zkoušela míchat barvy písku dohromady a také zjišťovala vlastnosti písku.

Obr. 21 Dítě B, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Při této výtvarné hře u dívky převažovala vnitřní motivace. Dívka byla zvědavá, jak bude tvořit s pomocí barevného písku.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka se snažila nanést co nejvíce lepidla po celé ploše výkresu. Také se nebála použít dostatek barevného písku, aby pokryla celou plochu výkresu. Dívka dobře komunikovala ve skupině a výtvarná hra jí nedělala problém.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Již od začátku výtvarné hry se dívka těšila na to, co se od nového kamaráda „skřítky Výtvarníčka“ dozví. Motivace tak byla dostačující.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka se nejdříve rozmýšlela, zda má po ploše výkresu umístit knoflíky. Nejdříve je umístita, ale později je z výkresu odstranila. Nebála se však střídat barvy písku a systematicky je sypat na výkres.

Obr. 22 Dítě C, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Prstový maňásek se dívce zalíbil již od samého začátku a tak dívku vhodně motivovala i k této výtvarné hře.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka se velmi těšila na sypání písku na výkres, proto rychle přešla část při nanášení lepidla. Tím se pak mnoho barevného písku nepřichytilo na výkres, z čehož byla dívka trochu zaskočená. Vůbec jí to však nevadilo a o svůj názor se podělila s ostatními dětmi ve skupině.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Samotná motivace prstovým maňáskem se jevila jako vhodný způsob již od začátku. Dívce se tato motivace zalíbila a dostatečně podnítila zájem o výtvarnou hru a o netradiční výtvarné pomůcky.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka pracovala podle vlastní úvahy, takže na vrstvu lepidla ne umístila knoflíky. Dívka byla fixována spíše na sypání barevného písku a na kombinování barev písku. Nebála se komunikovat a spolupracovat s ostatními dětmi ve skupině.

Obr. 23 Dítě D, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: S motivací k výtvarným činnostem nemá chlapec žádný problém. Proto nebylo téměř třeba jej motivovat pomocí prstového maňáska.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec se ze začátku rozmýšlel, jestli má umístit knoflíky na vrstvu lepidla. S tímto tvořením se ještě nesetkal, takže to pro něj byla nová zkušenost. Nakonec knoflíky umístil, ale v závěru na výkresu nechal pouze jeden z nich.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Pro chlapce byla motivace prstovým maňáskem spíše na obtíž. Inklinuje totiž k výtvarné tvorbě a tak neměl ani problém s touto výtvarnou hrou.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec se nebál kombinovat barvy písku. Také setřepával přebytečný písek z výkresu, čímž se mu propojily všechny barvy písku. Do této výtvarné hry se promítla chlapcova fantazie a tvořivost.

Obr. 24 Dítě E, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Pro chlapce by byla vhodná lepší motivace. Chlapec se totiž po chvíli tvoření snažil co nejdříve výtvarnou hru dokončit.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec se nejdříve rozmyšlel, zda má na výkres umístit knoflíky. Po chvíli si ale všiml, že ostatní děti ve skupině na výkres knoflíky umísťují, takže je alespoň trochu systematicky umístit také.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: I přes veškeré snahy o motivaci, nebyla práce chlapce stoprocentní. Chlapec se snažil o co možná nejrychlejší dokončení výtvarné hry.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec se při práci necítil příliš jistě svým postupem, tudíž vyčkával na práci ostatních dětí. Tvoření s barevným pískem se ale nebál, takže mu tato výtvarná hra nedělala problém.

Obr. 25 Dítě F, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Chlapec se sice o motivaci zajímal, ale ta mu nevydržela po celou dobu. Chyběla u něj vnitřní motivace a to se projevilo při samotné výtvarné hře.

Zhodnocení práce dítěte: Opět se projevila povaha chlapce a to tak, že byl velmi skromný při nanášení výtvarného materiálu. Jak s lepidlem, tak i s barevným pískem na výkresu velmi šetřil a snažil se co nejméně přijít do kontaktu s výtvarným materiálem.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Během motivace se chlapec soustředil, ale během činnosti se jeho motivace postupně vytrácela. Pro příště by bylo lepší vyzorovat, co chlapce nejvíce motivuje.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec po celou dobu pracoval velmi skromně a téměř v ústraní. S ostatními dětmi ve skupině téměř nekomunikoval a zabýval se spíše vlastní prací. Na rozdíl od ostatních se nesnažil zaplnit celou plochu výkresu lepidlem a barevným pískem.

4.4.5 Malujeme barevnými ledovými kostkami

Cíle:

- Podporovat děti v manipulování s pomůckami a výtvarným materiálem.
- Podporovat děti ve zjištění vlastností barevných ledových kostek z hlediska tvorby.
- Naučit děti komentovat vlastní výtvarný projev.

Kompetence:

- Děti umí manipulovat s pomůckami a výtvarným materiálem. (psychomotorické)
- Děti umí určit vlastnosti barevných ledových kostek z hlediska tvorby. (kognitivní)
- Děti umí komentovat vlastní výtvarný projev. (afektivní)

Pedagogické strategie:

Organizační forma: řízená činnost

Metody: předvádění, popis, diskuze

Prostředky a pomůcky: plátno, barevné ledové kostky (s použitím potravinářského barviva), sáček.

Průběh výstupu:

I tentokrát proběhne motivace za pomoci prstového maňáska „skřítko Výtvarníčka“. Prostřednictvím dospělého se děti dozví výtvarný záměr. Následně si děti připraví plátno a na ruku si navlečou sáček (místo rukavice). K dispozici budou mít ledové kostky široké palety barev. Tím, jak se budou ledové kostky v ruce dětí roztápět, začne vznikat barevná stopa. Tu děti povedou po plátně podle své fantazie. Celou činnost bude doplňovat komunikace ve skupině o vlastnostech ledových kostek.

Obr. 26 Dítě A, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Pro dívku byla motivace dostačující. V průběhu výtvarné hry se na prstového maňáska obracela a ptala se ho, zda postupuje správně.

Zhodnocení práce dítěte: Na rozdíl od ostatních dětí dívka postupovala při výtvarné hře trochu jinak. Barevnou kostku umístila na plátno a počkala, dokud nezanechá barevnou stopu. To se jí velmi povedlo a výtvarná hra ji bavila.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Během výtvarné hry se u dívky vyskytla fixace na prstového maňáska. Díky němu se motivace k výtvarným hrám prohloubila.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka od začátku postupovala podle určité představy, kterou si sama zvolila. Na výsledku jde vidět, že je velmi kreativní a tvořivá, a také se ráda učí nové věci. Také nehleděla na to, jak pracují ostatní děti ve skupině, ale spíše tvořila podle své představy.

Obr. 27 Dítě B, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Při této výtvarné hře byla velmi dobře zvolena motivace. Dívka neměla potřebu odbíhat od činnosti a plně se tak soustředila na výtvarnou hru.

Zhodnocení práce dítěte: Dívku tato činnost velmi bavila, což se dá pozorovat i na výsledku výtvarné hry. Bavil jí proces, kdy se ledová kostka rozpouštěla a zanechávala na plátně barevnou stopu. Dívka barvy střídala a také jí nedělala problém komunikace ve skupině.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Při diskuzi s dětmi se dívka zmínila, že se jí „skřítek Výtvarníček“ velmi líbí a baví ji, že se díky němu učí novým věcem.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka při této výtvarné hře opravdu pochopila, že se jedná o hru. Celou činnost si velmi užívala a byla i spokojená s výsledkem výtvarné hry. Samotný proces tvorby ji velmi zajímal, tudíž dívka neměla potřebu od činnosti odbíhat.

Obr. 28 Dítě C, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Pro dívku byla motivace dostačující, jelikož se nesnažila opustit činnost a vydržela u ní až do samotného konce.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka se snažila systematicky pokrýt plátno barvou. Když se jí na kousek plátna vylila trocha vody, objevila novou zkušenost s rozpíjením barev. Výtvarná hra pro ni i celou skupinu dětí byla přínosná.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Prstový maňásek byl i při této výtvarné hře pro dívku adekvátní. Stále ji velmi inspiroval k výtvarné tvorbě.

Zhodnocení práce dítěte: Dívka od začátku tvořila velmi svědomitě a důmyslně. Zaměřovala se na vlastnosti ledových kostek, o kterých si povídala s ostatními dětmi ve skupině. Komunikace i spolupráce jí tak nedělala problém a o své názory se vždy ráda s ostatními ve skupině podělila.

Obr. 29 Dítě D, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Chlapce velmi motivoval prstový maňásek, který do výtvarné hry přinesl barevné ledové kostky. Jeho motivace byla velmi silná a trvalá.

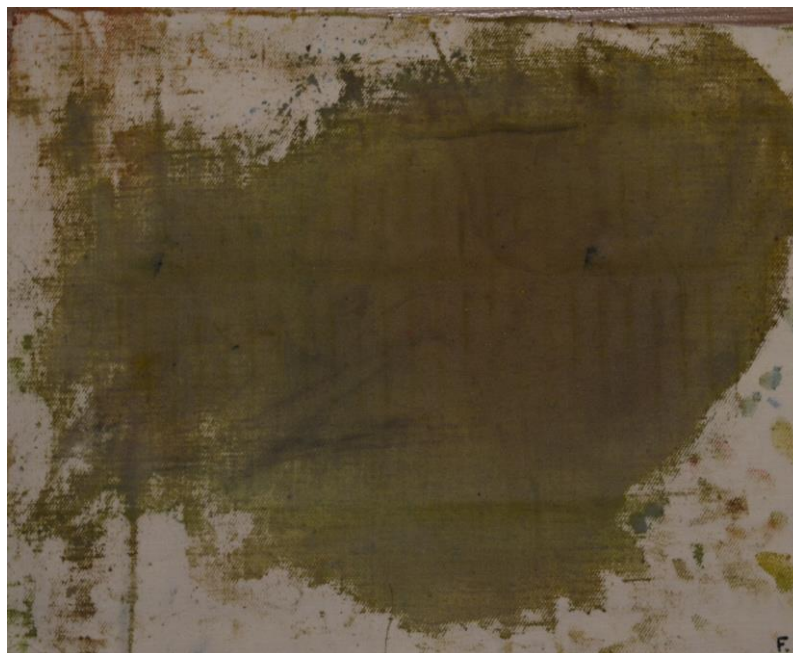
Zhodnocení práce dítěte: Chlapec od začátku pracoval s jasnou představou toho, k čemu chce dospět. Všiml si barevných stop, které zanechávaly ledové kostky při rozpouštění, a také dokázal identifikovat vlastnosti ledových kostek.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Při této výtvarné hře byla motivace dostačující. Chlapce velmi zaujaly výtvarné pomůcky, které měly děti k dispozici.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec tvořil velmi kreativně a důmyslně. Snažil se zaplnit celou plochu barvami a nebál se barvy střídat. To vše se mu velmi dařilo a se svým výtvořem byl spokojený.

Obr. 30 Dítě E, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Tím, že se chlapec zajímal o nové výtvarné pomůcky, započala u něj vnitřní motivace, která mu vydržela až do konce výtvarné hry.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapce daná výtvarná hra velmi zajímala, jelikož jej od začátku zajímaly vlastnosti ledových kostek. To jej motivovalo natolik, že s naprostou odhodlaností zvládl vydržet u výtvarné hry celou dobu.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Při této výtvarné hře byla motivace dostačující, jelikož chlapec u výtvarné hry vydržel celou dobu a neměl potřebu odbíhat jinam.

Zhodnocení práce dítěte: Během celé výtvarné hry se chlapec nezajímal o barvy, spíše jej zajímalo, jak při tání ledová kostka nechává na plátně barevnou stopu. To ho velmi zajímalo a také motivovalo.

Obr. 31 Dítě F, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení motivace: Motivace byla dobrá, ale pro chlapce nedostačující. I přes veškerou snahu studentky se chlapec téměř vůbec nechtěl dostat do kontaktu k výtvarným materiálům, což se ukázalo i na výsledku výtvarné hry.

Zhodnocení práce dítěte: Při této výtvarné hře se projevila pravý vztah chlapce a k výtvarnému tvoření. Chlapec se s výtvarným materiálem téměř vůbec nechtěl dostat do kontaktu a pracoval velmi opatrně. Vše se projevilo i na výsledku výtvarné hry.

Reflexe autorky:

Zhodnocení motivace: Pro chlapce nebyla motivace dostačující. Pro příště by bylo lepší zjistit, co chlapce dokáže dostatečně motivovat k činnosti.

Zhodnocení práce dítěte: Chlapec se na rozdíl od ostatních dětí ve skupině nesnažil zaplnit celé plátno barvou. Také dbal na to, aby se během práce neušpinil a ani zjišťování vlastností ledových kostek ho nijak nezajímalo.

5 ZÁVĚREČNÁ REFLEXE SOUBORU HER

Reflexe paní učitelky:

Zhodnocení adekvátnosti: Soubor výtvarných her byl vhodně koncipován. Hry byly připraveny s ohledem k věku dětí a k jejich schopnostem.

Zhodnocení pedagogických strategií: Studentka vhodně zvolila pedagogické strategie a také se jí podařilo se jich po celou dobu držet. Dokázala také improvizovat a dobře motivovat všechny děti.

Zhodnocení motivace: Prstový maňásek „skřítek Výtvarníček“ se ihned stal kamarádem dětí. Děti věděly, že se díky tomuto prstovému maňásku naučí spoustu nových věcí, a tak u nich byla prohloubena i vnitřní motivace.

Zhodnocení práce dětí: Bylo příjemné vidět, že i děti, které nemají příliš kladný vztah k výtvarné tvorbě, šly do výtvarných her s vervou. Na dětech šlo vidět nadšení z nových zkušeností a touha po vyzkoušení si nových netradičních výtvarných pomůcek. Zajímavé bylo pozorovat odlišné zpracování obou skupin.

Reflexe autorky:

Zhodnocení adekvátnosti: Celý soubor výtvarných her byl vytvořen s ohledem na věk i schopnosti dětí. Výtvarné hry byly navrženy tak, aby děti měly možnost naučit se pracovat s netradičními výtvarnými pomůckami.

Zhodnocení pedagogických strategií: Stanovený pedagogických strategií se mi podařilo držet po celou dobu výtvarných her. Řekla bych, že byly vhodně zvoleny s ohledem na vytvořený soubor výtvarných her.

Zhodnocení motivace: Díky prstovému maňásku jsem se nemusela zaměřovat na konkrétní téma dané MŠ. Také jsem měla možnost zjistit, že pro děti není prstový maňásek tradiční způsob motivace. Proto bylo jejich nadšení pro nový způsob motivace velmi velké.

Zhodnocení práce dětí: Bylo pro mě velmi příjemné vidět, že i děti, které nemají příliš kladný vztah k výtvarné tvorbě, šly do výtvarných her s nadšením. Pomocí prstového maňáska byla jejich motivace dobrá a především dostačující k tomu, aby výtvarné hry dokončily do konce a neměly potřebu od činností odbíhat.

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI MŠ

Výtvarné hry by se měly připravovat s ohledem na věk, schopnosti a zkušenosti dětí. Pro lepší průběh výtvarných her je důležitá připravenost pomůcek a pracovního místa. Musela jsem několikrát improvizovat, jelikož mi chyběly potřebné pomůcky. I takové maličkosti, jako například hadr na utření špinavého ubrusu, se mohou zdát jako nepodstatné. Ve chvíli, kdy je ubrus poltý nebo velmi znečištěný, se mi i obyčejný hadr velmi hodil.

Především je potřeba se plně věnovat dětem, zjistit jejich silné i slabé stránky a postupně je rozvíjet a zdokonalovat. Děti by se měly seznámit s netradičním výtvarným materiálem, který běžně používají k jiným věcem, než k výtvarné tvorbě. Měly by také zjistit, jak se dá s těmito výtvarnými pomůckami pracovat.

Děti by se také měly naučit pracovat s barvami. Důležité je vyzkoušet si jejich míchání, nanášení a roztírání novými netradičními výtvarnými pomůckami. Již na začátku výtvarné tvorby by se měly děti dozvědět, že nepůjde o výsledek, ale půjde spíše o průběh samotného tvoření. V současné době jsou děti příliš fixovány na výsledek výtvarné činnosti a téměř vůbec si neuvědomují proces tvoření.

Také motivace je důležitým aspektem výtvarného tvoření. U některých dětí je běžná vnitřní motivace, u jiných je potřeba motivace dosáhnout jiným způsobem. Prstový maňásek „skřítek Výtvarníček“ byl pro děti novým způsobem motivace. To se projevilo v jejich následném zájmu o výtvarné hry. Pro praxi MŠ bych určitě doporučila vyzkoušet nové způsoby motivace, jelikož nikdy nevíme, co právě danou skupinu dětí může motivovat.

Také volba netradičních výtvarných pomůcek je při plánování výtvarných her sťažejní. Měli bychom volit takové pomůcky, které děti znají, ale nemusí už vědět, jak s nimi pracovat při výtvarné tvorbě. Pomocí nich se naučí, jakou stopu zanechávají v barvě a jak se pomocí nich dá barva po výkresu roztírat.

Na závěr bych především doporučila předem si rozmyslet výtvarné hry. S ohledem na ně bych pak zvolila způsob motivace a výtvarné pomůcky. Individuálně je třeba se věnovat dětem, především pak zlepšovat jejich vztah k výtvarné tvorbě.

ZÁVĚR

Za hlavní činnost dítěte je v současné době všeobecně považována hra. Každé dítě by mělo mít právo na ni a lidé by se měli snažit zajistit dětem co nejlepší podmínky pro hru. Proto by se i učitelky v mateřských školách měly pokusit zapojit hru do procesu výtvarné tvorby.

Bakalářská práce se zabývá tématem hry jako jedné z možností výtvarné tvorby dětí v mateřské škole. Teoretická část je zaměřena na popis hry a na význam hry v předškolním věku. Dále se zabývá výtvarnou výchovou v předškolním vzdělávání a jejím ukotvení v RVP PV.

Praktická část se opírá o východiska teoretické části. V rámci praktické části byl navržen soubor pěti výtvarných her, který byl následně zrealizován ve vybrané mateřské škole. Cíle předkládaného souboru výtvarných her, tedy podporovat děti v experimentování s barvami a seznámení dětí s netradičními výtvarnými pomůckami, byly naplněny. Při realizaci souboru výtvarných her jsem zaznamenala, že výtvarné hry děti baví, přinášejí jim radost a motivují je k tvorbě. To může být jedno z pozitiv výtvarných her.

Prostřednictvím výtvarných her se také děti naučily, že vždy nemusí jít jen o výsledek, ale může jít pouze o průběh výtvarného tvoření. Během výtvarných her spolu děti ve skupině komunikovaly i spolupracovaly. Hlavním přínosem výtvarné hry je, že nabízí způsob výtvarného vyjádření. Také jsou vhodné pro děti, které jakkoli zaostávají v některé z oblastí. Příkladem může být chlapec, který měl problém s vytvořením špetky. Ukázalo se, že je pro něj daleko jednodušší a zábavnější barvy roztírat pomocí netradičních výtvarných pomůcek, jako byly například houby na nádobí, drátěnka, korkové špunty, kartáč apod.

Výtvarná hra může být cestou jak rozvíjet a posouvat naši kreativitu dál. Může být inspirací, jak pro učitelky mateřských škol, tak i pro všechny, kdo mají zájem tvořit a objevovat nové způsoby výtvarného vyjádření.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 130 s. ISBN 978-80-7367-323-9.
- [2] HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Dotisk 1. vyd. Praha: Raabe, 2011, 160 s. ISBN 978-80-87553-30-5.
- [3] HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, 129 s. ISBN 80-729-0237-7.
- [4] HORKÁ, Hana a Zora SYSLOVÁ. *Studie k předškolní pedagogice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 121 s. ISBN 978-80-210-5467-7.
- [5] KERN, Hans. *Přehled psychologie*. Vyd. 3. Překlad Magdalena Valášková. Praha: Portál, 2006, 287 s. ISBN 8073671212.
- [6] KOHL, Mary Ann F. *Výtvarné hry pro děti: náměty pro tvořivost dětí od 4 do 8 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 188 s. ISBN 80-7367-163-8.
- [7] KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 184 s. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0852-3.
- [8] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- [9] MIŠURCOVÁ, Věra a Marie SEVEROVÁ. *Děti, hry a umění*. Vyd. 1. Praha: ISV, 1997, 195 s. Psychologie (ISV). ISBN 80-85866-18-8.
- [10] PATTON, Ryan. *Games That Art Educators Play: Games in the Historical and Cultural Context of Art Education*. In: ProQuestCentral[online]. 3. vyd. Reston: National Art Education Association, 2014, Spring 2014 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/1546490621?pq-origsite=summon>
- [11] *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 2015-04-16]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z :http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf.

- [12] SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. *Tvorba jako způsob poznávání*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2013, 538 s. ISBN 978-80-246-2335-1.
- [13] SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014, 182 s. ISBN 978-80-262-0698-9.
- [14] SVOBODOVÁ, Marie. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1998, 86 s. ISBN 80-85808-47-1.
- [15] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.
- [16] ŠPAČKOVÁ, Renata. *111 námětů pro tvořivou hru dětí: sborník činností pro mateřské školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 135 s. ISBN 80-7178-222-X.
- [17] UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. 5., přeprac. a dopl. vyd., V Portále 1. Praha: Portál, 2002, 125 s. ISBN 80-7178-599-7.
- [18] VONDROVÁ, Petra. *Výtvarné techniky pro děti: hry a výtvarné činnosti pro děti ve věku od 4 do 9 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 156 s. ISBN 80-717-8583-0.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP Školní vzdělávací program

TVP Třídní vzdělávací program

MŠ Mateřská škola

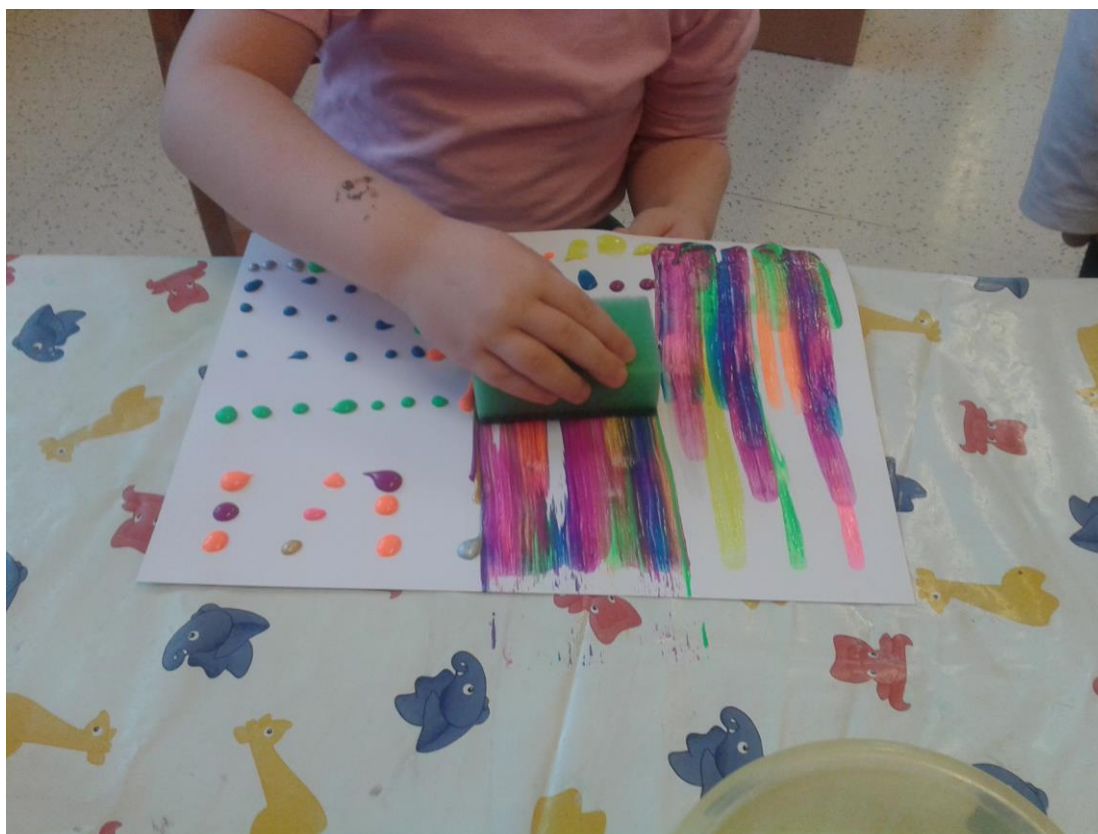
SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1 Prstový maňásek „skřítek Výtvarniček“</i>	31
<i>Obr. 2 Dítě A, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“</i>	33
<i>Obr. 3 Dítě B, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“</i>	34
<i>Obr. 4 Dítě C, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“</i>	35
<i>Obr. 5 Dítě D, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“</i>	36
<i>Obr. 6 Dítě E, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“</i>	37
<i>Obr. 7 Dítě F, Výtvarná hra „Roztíráme kapky barev“</i>	38
<i>Obr. 8 Dítě A, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“</i>	40
<i>Obr. 9 Dítě B, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“</i>	41
<i>Obr. 10 Dítě C, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“</i>	42
<i>Obr. 11 Dítě D, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“</i>	43
<i>Obr. 12 Dítě E, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“</i>	44
<i>Obr. 13 Dítě F, Výtvarná hra „Lepíme papírovou pásku na obrázek“</i>	45
<i>Obr. 14 Dítě A, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“</i>	47
<i>Obr. 15 Dítě B, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“</i>	48
<i>Obr. 16 Dítě C, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“</i>	49
<i>Obr. 17 Dítě D, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“</i>	50
<i>Obr. 18 Dítě E, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“</i>	51
<i>Obr. 19 Dítě F, Výtvarná hra „Obtiskujeme nit a bavlnku“</i>	52
<i>Obr. 20 Dítě A, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“</i>	54
<i>Obr. 21 Dítě B, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“</i>	55
<i>Obr. 22 Dítě C, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“</i>	56
<i>Obr. 23 Dítě D, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“</i>	57
<i>Obr. 24 Dítě E, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“</i>	58
<i>Obr. 25 Dítě F, Výtvarná hra „Sypeme barevný písek“</i>	59
<i>Obr. 26 Dítě A, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“</i>	61
<i>Obr. 27 Dítě B, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“</i>	62
<i>Obr. 28 Dítě C, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“</i>	63
<i>Obr. 29 Dítě D, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“</i>	64
<i>Obr. 30 Dítě E, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“</i>	65
<i>Obr. 31 Dítě F, Výtvarná hra „Malujeme barevnými ledovými kostkami“</i>	66

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Výtvarná hra – Roztíráme kapky barev
- P II Výtvarná hra – Lepíme papírovou pásku na obrázek
- P III Výtvarná hra – Obtiskujeme nit a bavlnku
- P IV Výtvarná hra – Sypeme barevný písek
- P V Výtvarná hra – Malujeme barevnými ledovými kostkami

PŘÍLOHA P I: VÝTVARNÁ HRA – ROZTÍRÁME KAPKY BAREV

**PŘÍLOHA P II: VÝTVARNÁ HRA – LEPÍME PAPIŘOVOU PÁSKU
NA OBRÁZEK**

**PŘÍLOHA P III: VÝTVARNÁ HRA – OBTISKUJEME NIT A
BAVLNKU**

PŘÍLOHA P IV: VÝTVARNÁ HRA – SYPEME BAREVNÝ PÍSEK

**PŘÍLOHA P V: VÝTVARNÁ HRA – MALUJEME BAREVNÝMI
LEDOVÝMI KOSTKAMI**

